

ТОМАС ТРИСТАН И ИЗОЛДА

Превод от старофренски: Паисий Христов, 2013

chitanka.info

— Ако не беше ни събрала^[2]
40 случайността, не бих разбрала,
че болест морска и изгора
така горчат. На всички хора,
един път вкусили от тях,
44 внушават те омраза, страх...
Горчи вълнение в морето,
горчи влечение в сърцето^[3].
Да можех, и от двете вече
48 стояла бих съвсем далече.
Любов — същинска болест тя е!
Тристан се чуди и се мае
какво Изолда притеснява,
52 защо с горчилка споменава
за страх от морското вълнение
и от сърдечното влечение.
А на Тристан не му харесва,
56 че непрестанно тя ги смесва...
И казва си: „Тя според мен
сега на любовта е в плен:
човек от нея прималаява,
60 а от море му прилошава“.
— Горчилката — подема тя —
е свързана и с любовта.
Усетих болката в сърцето,
64 дордето плавахме в морето.
Дочул това, Тристан отвързва:
— Боли ни от едно и също:
боли от любовта в сърцата.
68 На мен не ми горчи тъгата,
ала и аз се разболях,
когато сред морето бях.

Но за това ми е виновно
72 не то, а чувството любовно.
Той млъкна и едва тогава
Изолда се успокоява,
щастлива, пълна пак с надежда.
76 Тристан зарадван я поглежда,
известно време разговарят
и своите сърца отварят
един на друг. От страст обзети,
80 те в миг се хващат за ръцете,
целуват се и се прегръщат,
на ласките си с плам отвърщат,
накрая пред Бранжиен признават,
84 че се обичат, и тя става
довереник и съучастник
на любовта им. Свойте страсти
те утоляват денем, нощем
88 със скритата надежда още
да трае тяхната наслада:
единствената им отрада
за болките от любовта,
92 в която често радостта
се сменя с горест и страдание.
А пък при всяко въздържание,
човекът, който силно люби,
96 по нещо неизбежно губи.
Но корабът се приближава
до Англия: на всички става
приятно, че на бряг мечтан
100 ще стъпят... Не и на Тристан.
Той влюбен е и предпочита
да е с Изолда сред вълните,
за да се насладят изцяло
104 на любовта си... Но за жалост
брегът е близо. Много хора,
които чакат този кораб,
го разпознават отдалече.

108 Вестител млад открил е вече
Марк, който е на лов в гората,
за да му каже новината.
Щом Марк добрата вест узнава,
112 вестителя той посвещава
във рицарство и край морето
отива — точно там, където
Тристан с Изолда ще доплават.
116 Със пищно шествие тогава
Марк и девойката пристигат
в палата, после сватба вдигат
и всички до среднощ празнуват
120 и с младоженците ликуват.
С находчивост се проявява
Изолда: щом нощта настава,
от младоженеца се скрива
124 и в стаята си тя отива
с Тристан. Извиква и Бранжиен
и с вид отчаян, натъжен,
я моли вместо нея тя
128 да бъде с краля през нощта
(А Бранжиен нито веднъж
не била спала с никой мъж).
През сълзи, с клетви, с увещания,
132 с молби горещи, с обещания
тя най-накрая я склонява.
Часът за лягане настава,
одеждите си те сменяват
136 и тъй Бранжиен се озовава
на младоженеца в леглото.
Опиянен след тържеството,
Марк, без да подозира нещо,
140 с Бранжиен прегръща се горещо
и под напора на страстта
отнема ѝ девствеността.
Изолда е нащрек в туй време
144 да не би пък Бранжиен да вземе

подир насладите в крeвaтa
да му разкриe хитринaтa.
Щом свършват с Марк, Бранжиен излиза,
148 кралицатa при краля влиза
и ляга в брачното си ложe.
Марк много бил пил и не можел
да се досети, че в леглото
152 e друга легнала, защото
и тя не се съпротивлява,
и затова той воля дава
на любовта си...

СРЕЩАТА В ГРАДИНАТА^[4]

156 ... Тристан кралицатa прегръща.
И дваматa са убедени,
че този път не са следени...
За жалост, идва Марк с джуджетo,
160 за да ги залoвят, дордетo
в омая ги държи грехът.
За щастие те вече спят...
Марк към джуджетo се обръща
164 и казва: — Чуй ме, аз се връщам
бароните да доведа
на място да се убедят
дали извършили са грях
168 и ако са виновни, тях
ги чака кладa.

В този момент
Тристан се буди, ужасен,
че вижда краля, и веднага
172 събужда я: — Изолда, драга,
един подлец ни e издал
и кралят всичко e видял.
Сега Марк връща се във двора,
176 за да повика своите хора,

и щом ни тука заловят,
на клادا ще ни изгорят.
Любима, ще се махна аз,
180 та после никой в нищо вас
да не вини...
... От щастието си ще бягам,
от силното ви обаяние,
184 за да отида във изгнание,
макар че риск там също има.
Сърцето ме боли, любима,
че се разделяме сега.
188 Обичайте ме все така...
Изолда, тръзвам си... Простете
и ме за сбогом целунете.
Тя дълго, дълго го целува,
192 но като вижда как тъгува,
горещи горестни сълзи
напират в нейните очи:
— О, мили мой, — му казва тя —
196 нали и после любовта
все още ще тупти в гръдта ви?
Усецам как скръбта ви дави,
но предстоящата раздяла
200 и мен гнети... Не бях познала
страданието... Отсега,
освен нерадост и тъга,
не ще изпитам друго нещо
204 без вашата любов гореща.
В знак на любов от мен вземете
тоз пръстен и си го пазете...

ЖЕНИТБАТА^[5]

208 От чувства тягостни обзет,
Тристан се чуди занапред
как под властта на тоз копнеж

би имал някакъв стремеж
и казва си: „Изолда, мила,
212 съдбата ти е отредила
друг път. От днеска любовта ни
ще ми нанася тежки рани
и липсата ти ще ме смазва.
216 От щастието се отказвам
сега заради теб, любима.
Във твоите дни и нощи има
любовна радост и наслада.
220 По теб копнея аз и страдам,
а ти живееш в задоволство
и в рядко виждано охолство.
Копнея аз по твоето тяло,
224 а ти отдаваш го изцяло
на краля: той го притежава,
и волно му се наслаждава.
Щом днес съм от любов лишен,
228 не виждам изход друг освен
с надеждите да се простя...
... Заради ласките му тя
без срам и съвест ме зарязва
232 и ме накара да намразя
жените въобще. Тя знае
как безутешно се терзая
и колко съм сега злочест.
236 Признавам, че и друга днес
показва интерес към мен
и затова съм раздвоен.
Но ако пък не бе така,
240 тогава моята тъга
ще е съвсем непоносима.
След като няма как да имам
сега туй нещо, към което,
244 безспир ми се стреми сърцето,
остава ми копнежът само.
Днес избор по-добър аз нямам.

248 Какви надежди в мен ще храни
любов, нанасяща ми рани?
След толкова беди и мъка,
аз мисля, че една разлъка
от болката ще ме избави,
252 щом тя тъй лесно ме забрави.
Но, Господи, как в нея стана
такава корена промяна!...
Щом между двама ни остава
256 известна нежност, как тогава
тя ще отхвърли любовта ни?
При мен туй няма как да стане.
Ако тя бе ми изменила,
260 душата ѝ би известила
душата ми. Не, няма как
да не разбира тя все пак
дали ми прави добрини
264 или докарва ми злини.
Сърцето ми сега разбира,
че нейното сърце пулсира
все още със любов по мене.
268 И ако моето тежнение
сега не се осъществява,
нима Изолда заслужава
да бъде с друга заменена?
272 С какви тегла бе заплатено
за нашата любов до днес.
Ако аз чувствам се злочест
и ако ме гнети обида,
276 това не значи да отида
при друга... Няма да я съдя,
не бива и да ѝ се сърдя,
затуй че нейното държание
280 не е по моето желание.
А има ли възможност тя?...
Познавам ѝ предаността,
знам колко тя е отзивчива

284 и следователно не бива
сега да ѝ държа карез.
Прави каквото щеш от днес,
Изолда, твойто намерение
288 не буди вече в мен съмнение.
Сърцето ми ще отгадае
от само себе си каква е
причината за тез промени.
292 Уви, сега сме разделени!...
Не ме обича вече тя...
В противен случай любовта
открила би ѝ начин прост
296 да ми спести... Какво?... Тормоз.
Ами къде ще ме намери?
Да чука по различни двери?
Ала защо?... Да утеши
300 човека, който все тъжи
по нея?... Но ще се обрича
на риск... Тогава да обича
мъжа си; мен да ме забрави.
304 Дано сърцето ми сподави
гнева си, който го разяжда.
Но ако с грижи я обгражда
крал Марк (та той ѝ е съпруг),
308 защо да страда тя по друг?
Щом щастие мъжът доставя,
любовник лесно се забравя.
Какво ли любовта ми струва,
312 ако Изолда се любува
на щастията си лоялно!
Навярно е съвсем нормално
да жертва тя без съжаление
316 предишното си увлечение
и в своя дом да отстоява
това, което притежава,
да чака истинска облага
320 от туй, с което разполага.

Щом среща нежност, тя ще търси
да свикне някак си с мъжа си
и в миговете си блажени
324 не би си спомняла за мене.
И да си спомня, полза няма.
Не ще да е беда голяма
за нея, ако зло ми стори...
328 Но би ли дръзнала да спори,
че без любов ще е щастлива.
Когато чувствата си скрива,
когато липсва любовта,
332 как ще познае тя страстта
с мъжа си, как ще се привърже
към него, как тя толкоз бърже
възлюбения ще забрави?
336 Тя може ли да изостави
и да намрази своя мил,
човека, който е делил
със нея радости и скърби?
340 Как някой може да загърби
туй, за което е милял!
Щом пламъкът е отгорял,
отдалечи се, без да мразиш
344 и гледай някак да запазиш
едно коректно поведение.
Доброто първо впечатление
не бива да се помрачава!
348 На злото зло не се въздава,
с доброто злото се възпира.
Нормално е да се презира
туй, що е недостойно, долно,
352 щом се зачитат драговошно
възвишеното и доброто
и щом те вземат връх над злото.
Изолда вече ми доказва,
356 че ме обича... Да я мразя
не бива и не ще я съдя,

каквато и от днес да бъде,
каквото и от днес да прави.
360 Ако рече да ме забрави,
ще я забравя на свой ред,
ще я отбягвам занапред:
каквото тя на мене стори,
364 с такова ще ѝ отговоря.
Ще се освободя и аз
от прежната любовна страст,
тъй както вече тя постъпи,
368 приемайки, че по са скъпи
съпружеските отношения.
Защо и аз не се оженя?
След като възприе тя брака,
372 защо ще трябва аз да чакам?
Тя има мъж и няма как
да не зачита своя брак.
А мен какво ме притеснява?
376 Ще се оженя и тогава
ще проверя дали щом имам
жена, макар и нелюбима,
в леглото бих забравил аз
380 Изолда, както в този час
тя зарад Марк забравя мен.
Заричам се от този ден
да правя като нея вече.
384 Та тя самата се отрече
от любовта ни, щом брак сключи.
Какво ли може да се случи?
Дали жена си ще обикна,
388 ще мога ли и аз да свикна
със нея, както с краля тя?“
Какво да прави с любовта
Тристан? Любов, която носи
392 безброй мъчителни въпроси!
Да я забрави?... Да опита
в брак с друга радост да изпита?

396 Понеже има си съпруг,
сега не мисли тя за друг.
Ще се ожени за такава,
че да не бъде обвиняван,
че само заради страстта
400 пожертвал си е съвестта^[6].
Ако Изолда^[7] той обича,
то е, че тя се тъй нарича:
заради белите ръце
404 и хубавото ѝ лице.
Ни само с външна красота,
ни само с името си тя
би съумяла да събуди
408 у него тези чувства луди^[8]...
И двете са еднакво ценни.
Ако реши да се ожени,
тогава би видял тя как
412 приема неговия брак,
как, щом като обича друга,
на собствената си съпруга
могъл би да се наслаждава.
416 Тъй ще добие сам представа
дали Изолда е честита
и как тя може да изпита
наслада, щом е безразлична
420 към краля, щом не го обича.
С това рисковано решение
Тристан цели и отмъщение,
но вместо да се намалява,
424 терзанието се влошава.
След като поривът любовен
не му донесе брак съдбовен,
защо той да не утоли
428 страстта си с другата. Нали
тя също с хубост е позната,
пък и съвпадат имената...
А щом и тя е хубавица

432 като любимата кралица
и щом Изолда се нарича,
защо пък да не я обича?
По име, красота и стан

436 те си приличат и Тристан
съвсем естествено решава,
че може да я притежава.
И случват се неща най-странни...

440 От личности непостоянни
и леконравни би могло
да се очаква само зло.
Те от доброто се отказват

444 и с действията си показват
вредителските си привички.
В тях злото взема връх над всичко
и често при такива хора

448 се е превръщало във втора
природа. В тях двуличността
е стъпкала искреността,
доброто чезне във забрава,

452 а пък животът им минава,
уви, във вършене на зло.
И невъзможно би било
от него да се отклонят.

456 Те следват този вреден път,
към всичко живо озлобени,
като че са затуй родени,
макар че някои дори

460 си имат качества добри.
Към чуждото изпитват жажда,
то повече им се услажда,
забравят своето, защото

464 все в чуждото им е окото.
На своето не се любуват,
а чуждото, и да не струва,
привлича ги неудържимо.

468 Щом чуждо е, то значи има,

цена чудовищно висока,
като че ли е рядка стока.
Промяната ги изкушава
472 единствено когато дава
шанс някой да се добере
до нещо чуждо. По-добре,
и лошо да е, да е чуждо.
476 Дори когато нямат нужда
от него, триж по-скъпо то е
за тях от всяко нещо свое.
Щом някой прави изменения,
480 довеждащи до подобрения,
и се реши да изостави
това, което се не нрави,
знак за всемъдрост е това;
484 че само умната глава
способна е да подобрява
живота и да отстранява
това, което става вредно.
488 Затуй се смята, че е редно,
ако се някои залавят
с промени, тъй да ги направят,
че само добрини да носят.
492 Мнозина по света скитосват
с цел нещо чуждо да добият.
В това число са и ония
жени, които изоставят
496 това, що имат, и си правят
план, който да осъществят,
вървейки по съвсем нов път.
Да ги осъждам ли? Не зная...
500 Но няма спор, че те желаят
животът да се промени.
Аз виждам как мъже, жени
променят вкусове, влечения,
504 но не постигат подобрения,
и често любовта ги води

до несполуки и несгоди:
избягват я, но тя ги гони,
508 изпадат в жертва на нагони,
а пък когато търсят мъст,
страхът разпъва ги на кръст^[9].
Тристан се мъчи да избяга
512 от любовта си и възлага
надежди на законен брак
със втората Изолда. Как
ще му плени сърцето тя,
516 ако не беше любовта
към първата! Заради нея
към брак стреми се, но с идея
хем с първата той да не скъсва,
520 хем с втората във брачна връзка
да бъде^[10]... Обич той питае
към първата, затуй желае
за втората да се ожени.
524 А ако обич свършена
изпитва, как би я зарязал
заради друга? Не омраза
към първата сега го тласка
528 при втората да търси ласки,
а от любов към нея друга
жена той взел би за съпруга.
Една любовна страст безмерна
532 застава го неимоверно
да страда и по таз причина
той мисли си, че ще му мине,
ако чрез нова страст реши
536 предишната да задуши.
Но лошото само не ходи,
една беда към друга води.
Това се случва доста често,
540 щом някое сърце злочесто,
изпадне в тежко отчаяние
зарад несбъднато желание.

544 То вярва, че от този пъкъл,
от тази непосилна мъка
възможно е да се избави
и с трудностите да се справи,
548 но средствата му са такива,
че всичко по на зло отива.
Уж вижда някакво решение,
а дважд по-тягостно мъчение
душата му на кръст разпъва.
552 Разочаровани изпърво
от ред несбъднати желания,
мнозина търсят упование
в туй, дето им е под ръка.
556 Обезверени, те така
постъпват, че се удвоява
товарът, който ги сломява.
В стремежа да се отърват
560 и някак да си отмъстят
те чувстват и любов, и злоба,
но някак си не в чиста проба,
а в странна смесица от двете.
564 Те правят не това, което
в момента им е най-приятно,
а са принудени обратно
да действат: пряко своя план.
568 Така постъпва и Тристан:
той по една Изолда страда
и се надява на отрада
от Белоръката. С целувки
572 и непресторени милувки
стреми се да я привлече
и се държи тъй мило, че
дори родата ѝ приема
576 той за съпруга да я вземе,
и даже уточняват дата.
И младоженците с родата
в уречения ден пристигат

580 и много пищна сватба вдигат
според църковните канони
и утвърдените закони:
със съответна литургия.

584 А като свършат всички тия
условности, в игри се включват
и, както винаги се случва,
развеселените сватбари

588 участват в разни надпревари,
фехтуват се или се борят
и все за първо място спорят.

А вечерта, след тържеството,

592 слуги приготвят им леглото
и Белоръката си ляга,
а други на Тристан помагат,
тъй както е редът, да снесе

596 одеждите си. Но в туй време
той неочаквано усеща,
че върху пода пада нещо.
Към него свежда той глава,

600 и забелязва, че това
е пръстенът — подарък драг
от Русокосата във знак
на обич в онзи таен кът,

604 где срещна я за сетен път.
От смут и от тъга обзет,
Тристан се пита занаяпред
какво да прави. Той съзнава

608 вината си, че всичко става
не както той самият иска.
И угризение потиска
неутешимо съвестта му,

612 когато си помисли само,
че при последната раздяла
Изолда пръстен бе му дала,
а той пред нея бе се врекъл

616 във вярност и любов довека.

Обхванат от безкрайна горест,
Тристан си казва: „Що да сторя?
Един почтен жених не може
620 да не приеме брачно ложе.
Аз трябва да се овладея
и тази нощ да спя със нея:
нали ми е съпруга тя.
624 Ако беда ме сполетя,
сърцето ми си е виновно,
че се показва тъй фриволно;
аз я поисках за жена
628 и в мен е цялата вина.
Уви, в момент на отчаяние,
забравих своето обещание,
щом на Изолда измених
632 и таз девойка съблазних.
Да легна с нея — тежко бреме!...
Кой караше ме да я взема
днес за съпруга, по закон
636 и по църковния канон?
Как бих могъл да я прокудя
и как ли сам да се принудя
да върша нещо, без да ща?
640 Как бих могъл да си простя
ако жена си изоставя?
Но дважди ще се злепоставя,
потъпча ли без основание
644 недавнашното обещание.
Изолда още ме привлича
и явно, че не ми прилича
да легна тази вечер с друга.
648 Но другата ми е съпруга
и вече с първата не бива
да са ми връзките такива,
каквито бяха по-преди.
652 Как може да се нареди,
че хем да си остана с тази,

хем да съм верен на онази?
Та аз честта си ще загубя,
656 ако със тази тук се любя...
Ала ще бъде престъпление
при днешното ми положение
да я напусна... Но пък зная,
660 че истинска наслада с тая
не ще изпитам във леглото.
И не желая го, защото
ако сега с жена си легна,
664 кралицата пък ще засегна,
а тя е моята голяма
любов... Но очевидно няма
да върна нанаяд нещата.
668 Измамена ще е едната
и другата, най-вероятно.
Съпругата ми е приятна,
но ставайки ѝ днес жених
672 аз на Изолда измених.
В мен старата любов остана
и всъщност туй си е измяна
към моята съпруга млада.
676 Най-лошото на мен се пада:
и двете страдат зарад мен,
но аз съм дваж озлочестен.
Към двете се отнасям долно
680 и затова ми е най-болно:
безсъвестен и подъл бях
с кралицата: не удържах
на думата, която дадох.
684 Сега пък бих направил гадост,
ако към своята жена
съм лош и непочтен... Една
ще бъде жертва на измяна...
688 Тогава нека да остана
към другата поне морален.
С кралицата не бях лоялен...

Но ще допусна ли жена ми
692 да стане жертва на измами?
Изправен съм пред изпитание:
да спазя своето обещание
към първата... Но как тогава
696 съпругата изоставя?
Уж аз да отмъстя, но злото
мен сполетия... Ако в леглото
на своята жена отида,
700 тогаз Изолда ще обидя.
Откажа ли да спя със нея,
тогава как ще преживея
тя да ме гледа с взор отровен?
704 Аз и пред Бог ще съм виновен,
а близките ѝ, щом узнаят,
със право ще ме наругаят.
Каквото ѝ да сторя, знам,
708 че чака ме позор и срам.
С жена си може и да легна,
но без към нея да посегна,
защото ще ми е противно?
712 Но тя не е така наивна,
че да не бъде в състояние
да схване моето държание,
да разбере, че друга аз
716 прегръщам с любовна страст.
Ако с жена си аз не сторя
туй, дето правят всички хора,
ако се истински обичат,
720 то неизбежно се обричам
от днес на нейната ненавист.
Когато влюбеният прави
любов, той храни любовта.
724 А ако се въздържа, тя
отстъпва място на омраза.
Та мога ли се аз отказа
от плътски връзки със жена?

728 Тогава своята цена,
достоинството си ще изгубя.
Ако не искам да се любя
и тя не е задоволена,
732 едва ли би могла към мене
любовни чувства да запази.
По вярвам, че ще ме намрази.
Тя сигурно изпитва плам
736 към мен... Като съпруг аз знам,
че щом не бъде утолена
страстта ѝ, твърде озлобена
ще се почувства най-накрая.
740 Но аз нали това желая
и искам то да проличи,
тъй че да я отдалечи
от мен. Към нея отсега
744 ще се отнасям все така,
че тя да се почувства чужда,
да разбере, че нямам нужда
от нея, и да ме презре.
748 Съзнавам днес съвсем добре,
че само моя е вината,
и туй разпъва ми душата.
С кралицата аз зле постъпих,
752 а винаги ще ми е скъпо
прекараното с нея време.
И как можеш да ме обземе
такъв мерак, такъв копнеж,
756 такъв неустоим стремеж,
че да се съглася тъй бърже
със другата да се обвързва
дотоам, че и да се оженя.
760 Като че ли не ме е еня,
че на Изолда аз дължах
любов и вяроност и държах
на нейната любов към мен.
764 А ето, че от ден на ден

вината ми по-тежка става,
защото още продължавам
съпругата си да задирям
768 и много често се намирам
принуден да я заблуждавам,
да лъжа, да изневерявам
на любовта, която аз
772 изпитвам и до този час.
Аз си пожертвах любовта
с Изолда зарад слабостта
към тази, дето е в леглото.
776 Не биваше така, защото
ако на любовта държиш,
е подло да я замениш
с привидна, временна наслада.
780 Тъй сбърках, че до гроб ще страдам.
Аз казън сам ще си наложа:
ще легна в брачното ни ложе
и неподвижен ще остана.
784 Но ако пък ме страст обхване,
ще бъде цяло изпитание...
А ако липсва ми желание,
в леглото ще съм като в ада.
788 Каква зла участ ми се пада!
Дано кралицата узнае
как нейният любим се кае,
какво тегло си е наложил
792 заради нея, за да може
да му прости за мерзостта му^[11]!“

Той ляга при жена си... Само
това във този миг тя иска,
796 в прегръдките си го притиска,
в устата го целува страстно,
но той държи се безучастно.
И да се дърпа настрани,
800 и да отстъпи, да склони,

не ще намери миг покой.
Против инстинктите си той
би искал с разум да въстане,
804 държейки верен да остане
на своята любов, която
е главният претекст, когато
с жена си хладно се държи,
808 макар любов да ѝ дължи.
Изолда му е толкоз скъпа,
че и инстинктите отстъпят
пред разума и любовта:
812 и те връх вземат над плътта.
Нали е вече взел решение,
напук на плътското влечение,
на любовта да бъде верен.
816 Като съпруг благонамерен,
той сам пред себе си не скрива,
че си е взел жена красива,
пленителна, приятна... Тялом
820 той би ѝ се отдал изцяло,
ако не беше обладан
от силна обич... И Тристан,
обзет от ужас и тъга,
824 тревожно пита се сега
как да намери извинение
за странното си поведение.
Жена му пък се притеснява
828 и се стреми да не издава
обхваналото я желание,
държейки се на разстояние.
— Ах, моля те, не се сърди —
832 ѝ казва той. — Добра бъди
да ми простиш за туй, което
сега тежи ми на сърцето
и аз не съм споделял с друг.
836 Във дясната страна, ей тук,
боли ме от известно време,

но болката сега обзе ме
навсякъде: и в слабините,
840 и долу в кръста, и в гърдите...
Страхувам се да се изправа,
та камо ли любов да правя.
Три пъти случи се, че аз
844 от болката загубих свят,
да полежа ми се наложи,
дордето да се уталожил
мъчителната, адска болка.
848 Да знаеш, мила моя, колко
днес съжалявам... За друг път
дано ми болките поспрат.
— Мен ме тревожи болестта —
852 съчувствено отвърща тя. —
А другото, без него мога.

В тозчас, обзета от тревога,
пак Русокосата въздиша:
856 „Защо, защо Тристан не пише?“
За нея той е в този час
надежда, обич, вяра, страст.
Дали не се е разболял,
860 дали е жив или умрял?
Тя много страда, че и днес,
уви, от него няма вест,
защото всяко неведение
864 е вече истинско мъчение.
Отде да знае, че Тристан
намира се сега в Бретан?
Тя мисли си, че е в Испания...
868 Той там убил бе самозвания
герой, роднина на Надменния
гигант^[12]... За кръв и разрушения
Надменния бил тук пристигнал
872 от Африка и меч бил вдигнал
да стресне всеки принц и крал.

Нахален, дързък, смел, без жсал
той тежко някои ранявал,
876 на място други умъртвявал.
Веднага след като били те
сразени, взел им той брадите
и нов кожух си с тях направил^[13].
880 Дочул как хора да разправят,
че крал Артур бил толкоз смел
и не допускал на дуел
от друг да бъде победен.
884 Гигантът още този ден
по свой вестител съобщил
на краля, че си е ушил
кожух нов от брадите, взети
888 от принцовете и кралете,
които победил бил в бой.
И настоял пред краля той
брадата си да му отстъпи —
892 брада от всичките най-скъпа.
Била му хрумнала идея
кожуха да обточи с нея,
че и яка да пригласи.
896 Ако Артур се съгласи
на този благороден жест,
това било би висша чест
за него — на гигант яката
900 да е на краля от брадата.
Ако Артур не е съгласен,
тогава изходът бил ясен —
той щял на ум да го научи
904 и с него щяло да се случи
туй, що видял бил не един
високомерен властелин.
Кожуха си залагал той
908 срещу брадата му, та в бой
съперниците да решат
кому те ще принадлежат.

Когато кралят чул това,
912 той заканително глава
поклатил, силно раздразнен,
до дън душата оскърбен,
и на гиганта отговорил,
916 че предпочита да се бори
за своята чест със меч в ръката
и в никой случай сам брадата
на някой друг не би си дал.
920 Гигантът, щом това разбрал,
от страшен гняв обхванат бил
и тутакси се приближил
до дворецовите тежки двери,
924 решен веднага да премери
със краля сили в бой жесток.
Щом те приели за залог
кожуха странен и брадата,
928 веднага почнала борбата,
безмилостна и напориста,
редували се пристъп с пристъп
и чак на следващия ден
932 Надменния бил победен:
Артур юначество показал
и с меч главата му отрязал.
Описаното стълкновение
936 по принцип няма отношение
към моя разказ за Тристан.
Но племенник на тоз гигант
поискал кралят на Испания,
940 при който бил Тристан останал,
да си отстъпи сам брадата.
Отказал кралят, но в страната
ни между близките му хора,
944 ни сред приятелите в двора
не се намерил мъж, готов
да защити в двубой суров
срещу гиганта своя крал.

948 Той бързо своя двор събрал
и в близкото си обкръжение
изказал свойто притеснение.
Единствено Тристан решава
952 добрия крал да защитава
със своя меч и тежък бой
с натрапника захваща той,
но тежка рана получава.
956 Това не го обезсърчава,
напротив, още този ден
злосторникът бил умъртвен.
За туй Изолда научава,
960 но друга вест не получава
тя за Тристан — че завистта
тръби за лошите неща,
а пък добрите тя прикрива.
964 Един мъдрец красноречиво
така съветва своя син^[14]:
— По-хубаво на ни един
приятел ти да не разчиташ
968 и сам живота да изпиташ,
отколкото да другаруваш
с човека, който те ревнува
и се показва завистлив^[15].
972 Този принцип явно е правдив
и поучителен, защото
завистниците за доброто
нехаят и го спотаяват,
976 а лошото те разгласяват
пред всеки срещнат в своя път.
И около Тристан кръжат
такива, дето му завиждат
980 и го негласно ненавиждат.
Те пред Изолда премълчават
това, което причинява
приятни чувства във душата,
984 но ѝ натякват за нещата,

които силно я терзаят.

- Веднъж, сама във своята стая,
Изолда тихо, с глас чудесен,
988 си пеела любовна песен:
как някакъв си граф убил
Гирон — човека, който бил
в жена му влюбен до полуда,
992 как той прибягнал до заблуда,
като сърцето му ѝ дал
да изяде, и с колко жал
разбрала истината тя^[16].
- 996 Звучала нежно песента,
когато там се вмъкнал тайно
Кариадо, граф с име знайно,
прочут със замъци красиви,
1000 с гори и плодородни ниви.
Бил графът хубав и учтив,
но и натрапчив, горделив;
и за изкусен ухажор
1004 минавал в този кралски двор.
Та тоз любовник обигран
в отсъствието на Тристан
дошъл бил с явно намерение
1008 да я ухажва — поведение,
с което този дързък мъж
се бил опитвал неведнъж
да я склони, но безуспешно.
- 1012 За нея туй било и смешно,
и долно. Многократно тя
отхвърляла му любовта,
но той бил упорит, не спирал...
- 1016 Сега, когато я намира,
че пее, той, развеселен,
ѝ заявява: — Според мен,
зло тази песен предвещава,
1020 Мадам, защото споменава
за смърт на сова (нощна птица,

наричана и улулица),
чиято песен смърт вещае.

1024 Това поверие се знае
от много хора в този свят.
Умрял е някой ваш познат.

Тя отговаря му: — И аз
1028 днес мисля точно като вас.

Да чуеш сова е тревожно
и е наистина възможно,
сеньор, това да е прокоба,

1032 че някой ще отиде в гроба.

Но пък дали не означава,
че гибел вас ви застрашава,
щом като песента ми крие,

1036 тъй както ми твърдите вие,
тревожно нещо? Знам, че днес
не идвате с приятна вест;
така е всеки път било:

1040 щом тук сте, значи е за зло.
И днес, тъй както и по-рано,
напомняте ми непрестанно

1044 за оня мързеливец, дете
все край огнището в къшето
стоял и го напускал само,
щом го подтикнела страстта му
сплетни и клюки да говори.

1048 Не може никой да оспори,
че мислите за клюки, щом
излезете от своя дом,
а не за подвизи и слава.

1052 Та кой ваш подвиг възхищава
другарите ви?... На вразите
страх със какво ли ще внушите?
Все скришом вършите нещата,

1056 все другите са ви в устата.
— Гневите се, Мадам. Защо? —
подмята ѝ Кариадо. —

Но аз не съм такъв глупак,
1060 че туй да ме обижда чак.
Ако съм бухал-улулица,
то вие сова сте, кралице.
За мойта смърт не се грижете,
1064 а по-добре си представете,
че вашият любим Тристан
не е ваш... Казват, че в Бретан
живее, без да го е еня
1068 за вас... Дори се бил оженил,
и пред закона, и пред Бога,
за дъщерята на херцога.
— Наистина сте кобна птица —
1072 му казва гневната кралица. —
Убил ме Господ, ако аз
не бъда совата за вас!
Щом стане за Тристан въпрос,
1076 устата ви кипи от злост.
Но знайте, че на вас, в замяна,
длъжница няма да остана.
Усилията си хабите,
1080 като безспирно ми твърдите,
че ме обичате... Напразно!
Дори ми става по-омразно.
С вас на любов не бих склонила,
1084 дори да бях се разделила
с Тристан. И не хранете вяра,
че тази вест ще ме накара
днес любовта ви да приема!
1088 Неимоверен гняв обзема
Изолда. Той го забелязва
и примирено се отказва
да продължава да я дразни
1092 с измислици и клюки разни.
И тръгва си... Остава тя
съвсем сломена от скръбта.^[17]

ЗАЛАТА СЪС СТАТУИТЕ И „ДРЪЗКАТА ВОДА“^[18]

В Изолдиния лик се вглежда
1096 Тристан и спомен го навежда
на мисли ту за сладостта,
ту за тъгите в любовта.
Дордето има настроение,
1100 той го целува с възхищение,
ала когато затъгува,
яд в него почва да бушува
при мисълта, че ще реши
1104 тя, щом повярва на лъжи,
завинаги да го забрави,
да тръгне с друг, да се остави
друг някой мъж да я задява.
1108 Такива мисли замъгляват
ума му, тровят му душата,
щом поддаде се на мълвата,
че цели дни и нощи тя е
1112 с Кариадо^[19] — той я ласкае
и с обещания безсрамни
старае се да я подмами.
Тристан страхува се, че тя
1116 приела би възможността
(защо ли да не е по-бърже)
с друг някой мъж да се обвърже,
а не Тристан да чака всуе.
1120 Щом туй съмнение нахлуе
в ума му, злоба той изпитва
към образа ѝ и опитва
с Бранжиениния да говори:
1124 „Приятелко, Изолда стори
измяна тежка спрямо мен
и толкова съм натъжен,
че днес могъл бих само с вас
1128 да споделя скръбта си аз.“
С такава мъка и досада
той болката си изповяда,

поглежда после към ръката,
1132 държаща пръстена, когато
Изолда тъкмо му го дава,
и към лика ѝ, изразяващ
тъга при сетната им среща,
1136 и в миг обливат го горещи
сълзи... Какво си обещаха,
защо днес мислите му бяха
тъй скръбни? Няма основание...
1140 Дали душевното страдание
Тристан не бе преодолял?
Нали бе статуя отлял,
та щом като остане сам,
1144 обхванат от любовен плам,
да има с кой да сподели
емоциите си, били
те скръбни или пък отрадни.
1148 Кому да каже колко страда
и как гнети го любовта?
Така, изпаднал под властта
на мисли шеметни, Тристан
1152 е непрекъснато люлян
между омраза и любов.
Той на моменти е готов
с Изолда да се раздели,
1156 а после пита се дали
да ѝ остане все пак верен.
Ако не беше прекомерен
в любовното си увлечение^[20],
1160 не би го глождело съмнение,
че с друг могла би тя да бъде.
Едва ли щеше да я съди
и толкова да я ревнува,
1164 ако за друга днес жадува.
Какво от туй, че ще загуби
жена, която той не люби?
Щом нещо ни е безразлично,

- 1168 какво ще стане — туй нас лично
дълбоко няма да засегне.
Мъчителна любов днес тегне
над четиримата и в тях
- 1172 владее само скръб и страх.
Марк истински се опасява
с друг да не му изневерява
Изолда. Нея той обича,
- 1176 а като чувства, че обрича
сърцето си на друг мъж тя,
триж по потиска го страстта.
И как от яд да не трепери,
- 1180 как място той да си намери,
щом тя, съпругата любима,
подлага го на несравнима
душевна мъка. Тя самата
- 1184 две болки носи си в душата:
кralица е, но притежава
туй, що не я задоволява,
а липсва ѝ това, което
- 1188 ѝ е най-скъпо на сърцето.
Тя има мъж и своята плът
отдава му, ала мъжът
не ѝ е никак мил и драг;
- 1192 обаче длъжна е все пак
при него вечно да остане.
А нейният любим Тристан е —
оттам е втората ѝ болка.
- 1196 И тя на свой ред знае колко
Тристан обича я и иска
до своята гръд да я притиска,
да бъде негова вовек.
- 1200 Тристан е третият човек,
понасящ като наказание
едно безименно страдание.
Защото, от една страна,
- 1204 оженил се е за жена,

- която никак не обича,
ала чрез брака се обрича
да страда доста дълго време.
- 1208 Щом я в прегръдките си вземе,
не чувства никаква отрада,
защото тя не му допада
(освен че се Изолда казва).
- 1212 И него двойно зло го смазва:
да страда по жена любима
и без любов жена да има.
От своята любов лишен,
- 1216 дали ще види светъл ден?
Това тегло тежи не само
на него; страда и жена му —
Изолда Белоръката.
- 1220 Изключвайки разлъката
със настоящия съпруг,
тя няма вяра в никой друг
и много на Тристан държи;
- 1224 той само ѝ принадлежи,
на любовта му се надява,
ала излъгана остава.
За разлика от краля, тя
- 1228 насладите на любовта
не е усетила. Обратно,
Марк на Изолда многократно
в леглото се е наслаждавал.
- 1232
Тя все тъй влюбена остава
в мъжа си, но не получава
това, което най очаква.
- 1236 Кому и как да се оплаква?
Във всеки случай аз не мога
да кажа кой от тях най-много
тревоги и беди изпитва.
- 1240 Пък и защо да се опитвам
да съдя някого за нещо?

За тази цел се иска нещо
да знам какво им е в душата.
1244 Аз казвам как стоят нещата,
а всеки знае сам дали,
къде и колко го боли
и как намира утешение
1248 в създалото се положение^[21].
Марк на Изолдиното тяло
със страст би се отдал изцяло,
но го терзае мисълта,
1252 че по Тристан въздиша тя.
Кралицата принадлежи
на Марк: той често я държи
в прегръдките си сладострастно,
1256 но туй за нея е ужасно,
защото влюбена е в друг,
а той на друга е съпруг.
Щом е Тристан така далече,
1260 дали я е разлюбил вече?
Дано пък да не се привърже
към другата жена тъй бърже!
Та той една изгора има —
1264 Изолда: тя му е любима,
а кралят с тялото ѝ прави
каквото ще... Как да сподави
Тристан скръбта си, че не може
1268 да ѝ се радва в свойто ложе?
Той женен е, ала насила
не ще му стане нивга мила
жена му. А пък тя самата
1272 един мъж има си в душата,
но той от нея няма нужда
и любовта ѝ му е чужда...
Та кой от тях най-много страда,
1276 кой среща в любовта отрада?
Изолда Белоръката
не си издава мъката,

1280 че още девственица тя е,
а предпочита да си трае
и с други да не го споделя.
С мъжа си спи в една постеля,
но с радост той не я дарява,
1284 уви, тъй както подобава.
Самият аз не мога каза
дали любов или омраза
й вдъхва безчувствеността му.
1288 Дали на нея стига само
това, че с него ляга, става?
Дали я нещо утешава?

Та чуйте как посред бял ден
1292 Тристан отивал, придружен
от шурей си Каердин
на празненството у един
съсед... Те и Изолда взели
1296 и на конете път поели.
Отляво бил Тристан, а братът —
отдясно. Но внезапно атът
на Каердин изплашен бил
1300 от нещо и се отклонил
от пътя. Конят на сестрата
се стреснал. Дръпнала юздата
Изолда, той се в миг изправил
1304 на задните крака, направил
голям отскок със своите нови
железни, лъскави подкови,
подхлъзнал се във локва мръсна
1308 и силна кална струя пръснал
по двете й бедра, когато
разтваряла си тя краката,
жребеца си за да пришпори.
1312 Надала вик (но що да стори?),
накрая силно се разсмяла...
Смеха си тя не би съдържала,

дори да е била и в храм,
1316 та камо ли на пътя там.
Когато братът чул това,
озадачен извил глава
към нея — той недоумявал
1320 защо тъй весело ѝ става,
дали пък той, възпитан, честен,
със своя подбив неуместен
не е смеха ѝ причинил?
1324 Ако така е, той би бил
неимоверно притеснен.
— Изолда, — рекъл ѝ — за мен,
смехът ти странен ми се чини.
1328 Ще кажеш ли каква причина
до този изблик те докара?
Не бих могъл да имам вяра
аз в теб, тъй както брат в сестра,
1332 ако сега не разбере
причината. Нали не бива
сестра от своя брат да скрива
това, което я вълнува!
1336 Разбирайки, че не си струва
да има тайни между тях,
тя рекла му: — Избухнах в смях,
когато сетих от водата
1340 студена тръпка по бедрата.
Помислих си, че ни веднъж
след сватбата ни моят мъж
не е докосвал със ръка
1344 там моите бедра така,
че тръпка някаква за кратко
да мога да усетя^[22]... Братко,
открито казах ти защо
1348 във смях избухнах току-що.

КОРТЕЖЪТ НА КРАЛИЦАТА^[23]

*И ето: братът и мъжът
с коне към Англия вървят;
Тристан надява се да има
1352 с Изолда, своята любима,
интимна среща някой ден.
А Каердин държи с Бранжиен
за малко да се види там.
1356 Като добър писател, знам,
че моят разказ тук не бива
в подробности да се разлива,
та ще съм кратък... Те пътуват
1360 цял ден и спират да нощуват
в град, в който трябвало наскоро
да влезе Марк със своите хора.
Успяват те да разберат
1364 Марк и Изолда по кой път
са тръгнали, встрани застават
и търпеливо дъх стаяват
да дебнат дворцовата свита.
1368 Там вече чакат ги прикрити
слугите им. На клонест бук
се качват двамата: оттук,
без някой да ги забележи,
1372 ще наблюдават те кортежа.
Изпърво кралят се задава,
а след това се появява
кралицата; след тях тълпата
1376 гъмжи — ще кажеш, че в палата
днес никой няма. Най-напред
прислужниците крачат в ред,
след тях вървят оръженосци,
1380 и съгледвачи-вестоносци,
коне за впряг и за парад,
ловджийски кучета отзад,
последвани от соколари
1384 и от готвачи и коняри...*

Върви кортежът безконечен,
 и Каердин е поглед втренчил
 във него, силно впечатлен,
 1388 но нито милата Бранжиен,
 нито Изолда забелязва.
 На свой ред вече се показват
 камериерки и шивачки,
 1392 след тях чистачки и перачки...
 И Каердин в един момент
 възкликва: — Ето и Бранжиен!
 — Не е тя, не! — Тристан отвръща. —
 1396 Не виждаш ли я, че е съща
 прислужница?
 Току след нея
 се вижда шамбелан в ливрея,
 а подир тях в редици стройни
 1400 със своите доспехи бойни
 минават рицарите млади
 и с пастурели и балади
 огласяят цялата процесия.
 1404 След тях пък прелестни принцеси
 (девойки благородни, мили)
 припяват, кръшен глас извили.
 До тях младежите любими,
 1408 галантни и неустрашими,
 говорят им за любовта,
 за доблестта и верността
 и чувствата си с тях споделят.
 1412

 1416 — Видях кралицата най-сетне!
 Ала коя ли е Бранжиен? —
 възкликва Каердин смутен.

РАЗВРЪЗКАТА^[24]

Под натиска на горестта
1420 Бранжиен напуска крепостта
и при кралицата отива,
а тя все по Тристан унива.
— Госпожо, — казва ѝ Бранжиен —
1424 за жалост, свършено е с мен.
Нима аз толкова бях грешна,
че за възмездие вас срещнах
и вашия любим Тристан?
1428 И заплатих прескъпа дан:
родината си аз загърбих
и цял живот ще тъна в скърби
по своята девственост. За вас
1432 и за Тристан се жертвах аз
и много има да си патя.
Спомнете си къде ме прати
тоз изверг. Тоз лъжец голям
1436 пръв вкара ме във грях и срам.
По ваша заповед ония
слуги мен щяха да убият,
но те, макар и разгневени,
1440 не се държаха зле към мене,
а вие, все така превзето,
в приятелство ми се кълнете^[25].
За мой срам, слаба се показах,
1444 като че ли не забелязах
това... Към вас добра аз бях,
дори и след като разбрах
за пъклените ви кроежи.
1448 Макар че гибел ме грозеше,
благодарение на мен
животът ви бе пощаден.
А вие номер ми скроихте
и с Каердин се съюзихте,
1452 защото туй му се понрави.
Проклетата да е щедростта ви!

Каква бе вашата отплата?
Да стана жертва на разврата
1456 във който Каердин бесува,
та той със мене да мърсува,
с позор и срам да ме покрие.
Спомнете си, че тъкмо вие
1460 изпадахте пред мен в прехлас,
като го хвалехте, та аз
да стана на страстта му плячка.
Използвахте ме за играчка
1464 във собствения ви разгул.
И всеки, който ви е чул,
повярвал би, че Каердин
е благороден исполин,
1468 красавец, рицар безподобен.
А той е всъщност долнопробен
страхливец и подлец прикрит,
макар че носи меч и щит.
1472 Защото той не се нае
с Кариадо (проклет да е!)
в двубой с меч сили да премери,
с един страхлив, безлик съперник!
1476 Такъв подлец неоправим
не ще откриете и в Рим
Кога Рише^[26] ви вас научи
на сводничество? Как се случи
1480 така, че ме опозорихте?
Изолда, как си позволихте?
Аз имах ухажори свестни,
достойни, благородни, честни;
1484 от тях странях, за да изпадна,
чрез вашата интрига гадна,
чак до такова омерзение.
1488 Едно достойно отмъщение
очаква и Тристан, и вас.
Аз ще се примиря тогаз,
когато скъпо заплатите

1492 за моя срам и за бедите...
Когато бедната кралица
от своята довереница
дочува тези думи ядни
1496 (като че ли мед щял да падне
в устата ѝ, като ги каже
със цел кралицата да смаже),
и в нея злоба се надига,
1500 но сякаш смелост ѝ не стига
към някого да я насочи.
Кого могла би да нарочи?
И почва тя да си говори
1504 сама: „Защо не се разтвори
сега за мен земята черна,
щом като на тъга безмерна
обречена съм в таз чужбина!
1508 Тристан, кажи ми как ти мина
такава мисъл през главата,
че да ме доведеш в страната,
където нито у съпруг,
1512 нито у който да е друг
не срещнах капка уважение,
а само злоба и презрение.
Търпяла бих, ако Бранжиен
1516 все още се държи към мен
с предишната си вяност, с почит.
Сега тя мен виновна сочи
за туй, което я терзае.
1520 Да ме погуби ли желае?
А в нея винаги подкрепа
намирах аз... С любов нелепа
ме злепоставихте така, че
1524 от тази низост ми се плаче.
След като вече ме лишихте
от всичко мило, отчуждихте
от мене и Бранжиен накрая.
1528 От нея по-добра не зная...

Но вие с Каердин измамно
ми я отнехте най-безсрамно.
Уж на Бранжиен най-подобавя,
1532 щом нужно е, да придружава
Изолда Белоръката
и аз приех заръката
под моите грижи да е тя.
1536 Туй ли ви бе предаността
към мен?...“ Изолда след това
обръща към Бранжиен глава
и казва: — Вие може би
1540 си спомняте какви молби
отправиха към вас, Бранжиен,
баща ми, мойта майка. С мен
какво ще стане, ако тук
1544 ме изоставите? На друг
не бих могла да се надявам.
Не мисля да ви забранявам,
ако при Каердин решите
1548 самата вие да вървите.
Но заради това не бива
да имате към мен такива
враждебни чувства. Аз си зная,
1552 че на Тристан дължи се тая
омраза... Бог да го накаже!
— Сърцето ви ще се окаже
дотоам затънало в поквара,
1556 че срещу мен да ви накара
неща нелепи да твърдите. —
отвърща ѝ Бранжиен. — Грешите,
като упрекувате Тристан;
1560 не е тоз укор оправдан.
Ако не бе Тристан, навярно
сърцето си, така коварно,
на друг — по-лош — да сте дарила.
1564 Със всичко бих се примирила,
но не и с вашия инат

да ме забъркате в разврат.
Не мога да простя това,
1568 че с изкусителни слова
целяхте да ме въвлечете
в коварния си кръг. Помнете,
че ще ви отмъстя все пак!
1572 Защо ме тласкахте към брак
със Каердин, подлец известен,
а не със някой рицар честен?
За мен е срам и унижение
1576 това обидно отношение
да изтърпя. Не, аз не мога.
Изолда казва ѝ: — За Бога,
повярвайте ми, в своята чест
1580 ви се заклевам, че до днес
не съм помислила дори,
Бранжиен, с безнравствени игри,
с измама да ви навредя.
1584 Аз продължавам да твърдя,
че Каердин не е подлец,
а честен рицар и храбрец.
Според завистниците той
1588 изплашил се да влезе в бой
с Кариадо. Но кой им вярва?
Те и Тристан, и мен изкарват
тъй мерзки, че и да не щете,
1592 не може да не ни презрете.
Кълна се, имайте ми вяра,
че в двора искат да ни скарат...
Туй би зарадвало мнозина.
1596 Щом близък наш или роднина
на друг ни тайните издава,
какво да чакаме тогава
от враговете си? Нали
1600 от близки хора най боли.
Щом ме отблъсквате с презрение,
тогава кой друг с уважение

би се отнасял спрямо мен?
1604 Друг близък нямам аз, Бранжиен.
За мене вие всичко знаете
и стига само да желаете,
1608 пред Марк ще ме опозорите,
ако в двореца разтръбите
интимните ми възжеления
и тайните ми намерения.
1612 И току-виж от мой съветник
сте станала мой върл клеветник.
Аз с ваша помощ всичко сторих.
Защо са ни сега раздори?
1616 Как тъй съм ви желала злото?
Напротив, мислех ви доброто
и все се грижех за честта ви.
Наслада ли ще ви достави
1620 пред Марк да бъда унижена?
Не може да сте съблазнена
от някаква изгода днес.
Щом накърните мойта чест,
1624 към вас самата, без съмнение,
ще породите подозрение.
1628 Мерзавецът ще ви похвали,
но благородният едва ли
ще гледа вас с добро око.
И Марк ще ви презре, ако
1632 пред него бъда опетнена,
защото той таи към мене
любов тъй пламенна, че няма
да ме заподозре в измама,
1636 да ме намрази, камо ли
със мене да се раздели.
Не може никой да ни скара
и нищо няма да накара
Марк да ме гледа със ненавист.
В душата си той ще сподави
горчивината и дори

1640 за нещо да ме укори,
ще продължи да ме обича.
Омразата му си навлича
тоз, който дръзва да го дразни
1644 с нелепости и клюки разни.
Нима ще има полза кралят,
ако ме някои окалят?
Ако зло правите на мен,
1648 той няма да е възмезден
и смисъл има ли тогава
да му се всичко доверява.
И да му кажат, че в палата
1652 Тристан е идвал крадешката,
това дали ще го засегне?
Ако към мене яд го жегне,
щом чуе зло по мой адрес,
1656 нима е в негов интерес?
Какво той губи и каква е
изгодата да го узнае?
Бранжиен отвърща ѝ студено:
1660 — На вас ви беше забранено
да имате интимни връзки
с Тристан, но вие твърде дръзко
държахте се: не уважихте
1664 забраната и изменихте
на клетвеното обещание
да имате добро държание.
Навярно злото е в кръвта ви
1668 и няма как да ви остави;
на стари навици сте роб...
Това ще продължи до гроб,
защото още твърде млада
1672 с опияняваща наслада
сте вършила безброй злини.
И тъй ще е до старини...
От малко кончето се учи...
1676 Когато на жена се случи

на злото да се поддаде,
дордето е била дете,
порокът цял живот остава.
1680 И вие ще сте все такава.
Ако Марк беше взел решение
след първото ви прегрешение
да ви накаже, вероятно
1684 тогаз не бихте многократно
допускала грехопадение.
Но с толерантност и търпение
той някак си ви поощри,
1688 защото никой не разкри
пред него вашата измама.
Но аз не ще остана няма:
на краля всичко ще разправа,
1692 пък той каквото ще да прави.
Напук на светския морал
сега вървите към провал
и връщане не е възможно.
1696 Но според мен е най-тревожно
това, че Марк не ви наказва.
Да беше ви носа отрязал,
друг белег да ви бе оставил,
1700 от присмеха се би избавил.
И щяха мнозинство околни
да са от жеста му доволни,
защото по-добре срамът
1704 за вас да е, а не родът
и вашият съпруг да страдат.
Честта е сигурна преграда
към всяко зло, а пък дългът
1708 показва правилния път.
Но кралското благоволение
като че беше извинение
за вас. Марк истински ви тачи,
1712 ала това съвсем не значи,
че можете да го срамите.

Към него вие се държите,
като че ли е безразличен
1716 към вас. А кралят ви обича
и аз не виждам оправдание
за укорното ви държание.
Марк би ви отмъстил най-строго,
1720 ако не ви цени тъй много.
Ако и вие го ценяхте,
навярно никога не щяхте,
изпадайки безсрамно в грях,
1724 да го направите за смях.
Почувствала се уязвена,
Изолда казва разгневена:
— Жестоки укори към мен
1728 си позволявате, Бранжиен.
А вашето предвзето мнение
ме преизпълва с възмущение,
защото искате нарочно
1732 да ме изкарате порочна.
Поддала съм се на развала,
безнравствено съм се държала,
но то бе с ваше поощрение.
1736 Упреквате ме в прегрешение,
а всъщност е у вас вината.
На хитрости от вас самата
се учех. Безразсъдни бяхме
1740 с Тристан, ала едва ли щяхме
без вас да сторим този грях.
Подмамена изпърво бях
от вас, от вашите слова,
1744 Тристан и кралят след това
оплетоха ме в куп лъжи.
На вас по-тежък грях тежи,
защото краля заблудихте
1748 и лудата ни страст прикрихте
с лукавство, с хитрини, с измама.
Вината ви е по-голяма...

От вас започнаха лъжите.
1752 Не трябваше да позволите
да се поддам на страст позорна.
Да, вие бяхте отговорна
за туй, що сторих, а държите
1756 сега да ме разобличите
пред краля. В гроба да изгния,
ако от краля нещо скрия!
Марк не след дълго ще узнае
1760 за нашите дела чия е
вината и, решен на мъст,
вас първа ще посочи с пръст.
Затуй смилете се, Бранжиен,
1764 смирете своя яд към мен!
Бранжиен отвърща: — Невъзможно!
На краля всичко ще доложа
и нека той те оправдава.
1768 След туй, каквото ще да става.
И тя излиза със решение
Марк да постави във течение
на всичко. В плен на яростта,
1772 пред краля се явява тя
със замисъл добре скроен^[27]:
— Сир, доверете се на мен:
дойдох при вас да ви предам
1776 това, което твърдо знам,
и ще ви моля за внимание.
И преданост, и почитание
дължа на вашата персона,
1780 на кралската ви чест, на трона.
Понеже виждам, че позор
заплашва този славен двор,
мой дълг е с вас да поговоря.
1784 Отдавна можех да го сторя,
ако със сигурност го знаех.
Кралю, съпругата ви, тя е
която с похотта си днес

- 1788 *грози семейната ви чест.
Страхувам се от лош обрат...
Поне до днеска на разврат
не се е още тя отдала.*
- 1792 *Но без надзор, би се видяла
свободна и дотам да стигне.
Окото няма да ѝ мигне
и ще отстъпи пред властта*
- 1796 *на чувствата и на страстта.
Затуй, сир, длъжна се видях
да споделя с вас своя страх.
От мен един урок помнете:*
- 1800 *Най-зорко над жена си бдете,
че все навън са ѝ очите.
Щом хлябът ви добре прикрит е,
крадецът няма да го вземе.*
- 1804 *Изглежда, че от доста време
и вас, сир, гложди ви съмнение.
Аз също чувствах притеснение
и бдях над нея, но уви,*
- 1808 *тя смогваше да долови,
че аз преследвам свои цели,
и с триковете си умели
успяваше да нагоди*
- 1812 *тъй зара, че да победи.
Добре е някой да я сбара
в момента, в който хвърля зара,
да бъде хваната натясно,*
- 1816 *така че да ѝ стане ясно,
че няма как все в този път
да продължава. Щом срамът,
кралю, и вас грози, тогава*
- 1820 *тя строги мерки заслужава;
не бива все да я търпите,
да си затваряте очите
пред нейните постъпки скверни,*
- 1824 *когато с вашия съперник*

остава дълго в своята стая.
Непредпазлива съм. Да, зная,
че може да си навлека
1828 гнева ви, но ще изрека
самата истина. Бъдете
по-смел и твърд и покажете
на вашата жена, че няма
1832 задълго нейната измяна
да се търпи. Това е, сир.
Какво ще става по-подир
единствено от вас зависи.
1836 Крал Марк изслушва я, стъписан,
че тя не скрива туй, което
тежи и нему на сърцето,
и подозренията стават
1840 по-тягостни: той си представя,
че и сега, без срам, без свян,
кralицата е пак с Тристан.
Бранжиен подхваща своята хитрост:
1844 — Аз ще ви кажа, сир, открито
с кого се среща тя. Заблуда
било, че по Тристан е луда.
Разбрах, че главният виновник
1848 е граф Кариадо: любовник
влиятелен и с положение;
към него има тя влечение.
Той непрестанно я ласкае
1852 и като че ли склонна тя е
да тръгне с него... За ваш срам!
Но засега поне аз знам,
че нищо няма между тях.
1856 Ала все пак изпитвам страх,
че със настойчивост, с молби
тоз некадърник може би
ще си натрапи любовта
1860 и че ще го приеме тя.
Сир, питам се защо цените

Кариадо, защо търпите
тѣй често да е той с жена ви,
1864 за срам пред всички да ви прави.
Тристан единствен ви тревожи,
но според мене тя не може
от него да е съблазнена;
1868 в това съм твърдо убедена.
Аз също мислех си доскоро,
че е за всичко отговорен
Тристан. Ала при новината,
1872 че се е върнал пак в страната
от вас да моли извинение,
Изолда взела бе решение
да го държи под свой надзор.
1876 С един човек от този двор
тя своя план бе споделила,
с Кариадо, и му вменила
сам със Тристан да се разправи.
1880 Едва ли щеше да постави
Тристан в неловко положение,
ако любов и уважение
изпитваше към него тя.
1884 Каква печал, ако смъртта
е сполетяла тоз герой!
Да не забравяме, че той
е ваш приятел и роднина;
1888 това не мога да отмина.
От думите ѝ поразен,
какво конкретно този ден
Марк би могъл да предприеме?
1892 Почувствал, че е крайно време
Бранжиен да спре да му дотяга,
той казва ѝ: — На вас възлагам
приятелко, да прецените
1896 Изолда как да вразумите.
Щом се при нея озовете,
открито ѝ поговорете

- за личното ви отношение
1900 към дворецовото обкръжение,
тъй че с доверие към вас
да се отнася тя. Пък аз
от двора си ще отстраня
1904 Кариадо, щом преценя.
Изолда е от този ден
все под надзора на Бранжиен
и повече се притеснява.
1908 Бранжиен изобщо не престава
да се оплаква. Марк тъжи,
че е подведен от лъжи
и ревност му гризе сърцето.
1912 Кариадо скърби, задето
Изолда все с една и съща
враждебност вече му отвърща.
- Тристан и Каердин вървят
1916 все тъй нещастни в своя път.
Но на Тристан му става болно,
че е постъпил твърде долно,
като сама е изоставил
1920 Изолда. А какво ли прави
великодушната Бранжиен?
С тъга в душата, притеснен,
той Каердин с благословия
1924 напуска, с мисъл за ония
две дами, дето са в палата,
за да поеме път обратен,
нетърпелив да разбере
1928 дали са зле или добре.
Тристан, под огъня извечен
на любовта, върви облечен
с бедняшки дрехи, с прост халат,
1932 за да не бъде разпознат.
Той пил е биле, от което
подпухнало му е лицето,

досуц като че е прокажен^[28],
1936 и се старае да покаже
чрез куцането си доколко
измъчва се от остра болка.
С бокала, който му е дала
1940 кралицата, и с кречетало
той до палата приближава,
за да узнае какво става
с Изолда и Бранжиен. Но в двора
1944 Тристан от срещнатите хора
ни милостиня получава,
ни нещо ново научава,
за да се чувства утешен.
1948 Крал Марк в един тържествен ден
отива в дворцовия храм
на литургия, но не сам,
а и Изолда там завежда.
1952 Тристан кралицата съглежда
и я настига, та от близко
благодеяние да иска.
Над него тя не се смилява,
1956 прислугата го подиграва,
едни го бутат и го ритат,
а други с удари налитат;
накрая със обиди върли
1960 от шествието го изхвърлят.
Но той не се обезсърчава
и с глас плачевен продължава
все в името на Бог да моли
1964 за милостиня. Със какво ли
не го заплашват пак слугите!
Защо ли толкоз упорит е,
каква беда го гони днес,
1968 дали е толкова злочест?
Не се поддава той все пак
на натиск и отива чак
във църквата: и там тъй вика,

- 1972 и пред кралицата все тика
бокала си. Макар сърдита,
Изолда почва да се пита
дали е толкова голяма
- 1976 бедата му, че даже в храма
така досаден се показва.
Но щом бокала забелязва,
в миг разпознава тя Тристан
- 1980 по неговия едър стан,
по фигурата му красива^[29]
и пот студена я облива.
Тя цялата се изчервява,
- 1984 защото много се стеснява
да я не забележи кралят,
когато пръстена си сваля,
за да го хвърли във бокала.
- 1988 Но в този миг Бранжиен, разбрала
какъв жест тя възнамерява
да стори, лесно разпознава
Тристан и остро го упреква,
- 1992 че с хитрините си не секва.
Обръща се и към слугите
със укори съвсем открити,
че още просяка търпят.
- 1996 След туй стоварва се ядът
върху Изолда: — Не бъдете
чак тъй добра, че да дадете
тоз пръстен на един голтак.
- 2000 Ако го вземе той все пак,
ще съжалявате безкрайно,
че на такъв хитрец потайно
сте дала нещо толкоз ценно.
- 2004 И тя нарежда мигновено
да бъде отстранен от храма
натрапникът, та той да няма
възможност пак да им додява,
- 2008 и мѐсата им да смущава.

Почувствал страшно унижение,
Тристан остава с убеждение
от случилото се, че тази
2012 уж предана придворна мрази
и него, и Изолда... Жално
му става, че така брутално
към него се отнася тя.
2016 И под напора на скръбта
сълзи проронва, глухо стене,
че планът му опропастен е,
че жертвал е на любовта си
2020 и своята чест, и младостта си.
Заради любовта какво ли
не е понесъл — скръб, неволи!
Как да не плаче, да не страда!
2024 В порутена престара сграда
под стълбището той се скрива
и продължава да унива.
Страдания, безсънни нощи
2028 и глад ще изтощят все още
оставащата в него сила.
Смъртта изглежда му по-мила
от тази пагубна несрета.
2032 Изолда също е обзета
от много силно притеснение,
от болка и от съжаление.
Най-милото ѝ същество
2036 да си замине! И какво
да прави тя сама сега?
Да си скърби ли все така
и с болка пареща в гърдите
2040 да си проклина горко дните?
И както се на празник случва,
след като месата приключва,
отиват всички на обяд,
2044 приготвен в кралския палат,
и целият им ден минава

сред пиршество и сред забава.
А пък кралицата, горката,
2048 *стои встрани от веселбата.*
Когато вечерта вратарят,
треперещ цял от студ, накарал
жена си за дърва да иде,
2052 *тя се отправила да види*
дали под стълбището няма
дъски за огрев и с голяма
уплаха в този миг съзряла,
2056 *че нещо странно се е свряло.*
Едно отблъскващо създание
с мизерното си одеяние
я хвърля мигом във почуда
2060 *и я изплашва до полуда.*
Тя се завръща и в страха си,
разправя всичко на мъжа си.
Той свец запалва и отива
2064 *под стълбището и открива*
заспал човек, изнемощял,
съвсем студен, полуумрял^[30].
Запитва го какво го кара
2068 *да мръзне в тази сграда стара,*
какъв е, откъде пристига.
Тристан полека се привдига
и щом дошлия разпознава,
2072 *подробно всичко обяснява,*
защото той е убеден,
че портиерът е почтен,
щом спрямо него проявява
2076 *загриженост, и заслужава*
доверие. И с пълно право.
Той тутакси прихваща здраво
Тристан, защото трудно ходи,
2080 *и в портиерната го води,*
храна му дава да яде,
а после сочи му къде

ще спи на топло през нощта.

2084 А портиерът сутринта
отива на Тристан с молбата
при двете дами във палата.

Но непреклонна е Бранжиен.

2088 Изолда, с поглед натъжен,
я увещава: — Моя млада
доверенице, за пощада
и двамата с Тристан ви молим.

2092 На колко скърби и неволи
той е подложен! Вие само
ще намалите горестта му.

Идете да го утешите,
2096 кажете му защо таите
към него толкова омраза.

Бранжиен отвръща ѝ: — Напразни

са ви молбите. Най-добре
2100 ще бъде, ако той умре,
та никой да не ме вини,
че неговите хитрини
и долната ви изневяра

2104 прикривам, а пък си докарвам
неблагодарност за отплата.

Да ми ценяхте добротата,
не щяхте да ме наградите

2108 с такъв позор: да ме сблизите
с един мъж толкова мизерен.

Щом служиш на човек неверен,
след кратко време и ти сам

2112 ще станеш сигурно за срам.

Тогаз Изолда ѝ отвръща
внимание да не обръща
на думите, които тя,

2116 под натиска на яростта
ѝ бе изрекла: — Забравете
обидата и ми простете
това, което ви направих.

2120 *Разчитам на човечността ви.
Тристан е много угнетен...
За Бога, моля ви, Бранжиен
да му разсеете тъгите*

2124 *и с нещо да го утешите.
С настойчивост и увещания,
с ласкателства и обещания
кralицата все пак склонява*

2128 *Бранжиен и тя се озовава
във портиерната, където,
потиснат, с болка на сърцето,
Тристан в очакване лежи*

2132 *съвсем отслабнал и тъжи.
Бранжиен го слуша как ридает,
как моли я да му признае
защо го мрази. Той дори*

2136 *успява да я увери,
че Каердин не заслужава
така да бъде обвиняван
и че Тристан ще му предложи*

2140 *да дойде в двора, за да може
пред всички да опровергае
Кариадо. Бранжиен желае
да чуе от Тристан, че няма*

2144 *в това и сянка от измама,
и двамата се помиряват.
След туй Изолда известяват
и най-подир, когато пада*

2148 *нощта, на чувствена наслада
Тристан с Изолда се отдава.
Щом почва да се зазорява,
те се сбогуват и Тристан*

2152 *на път поема към Бретан.
Той с племенника^[31] си минава
морето и се озовава
в страната си, но там злочеста*

2156 *намира своята невеста.*

Тя непрекъснато тъжи,
защото много ѝ тежи
това, че той не я обича.
2160 На друга днес се той обрича,
а непосилното страдание
довежда я до отчаяние.
А пък кралицата, видяла
2164 каква мъчителна раздяла
любимият ѝ преживява,
как мъката го изтощава,
на колко жертви е готов
2168 заради своята любов,
страданията му споделя,
тъй както на една постеля
с Тристан делила е наслада.
2172 Изолда склонна е да страда
и си налага изпитания,
без да обръща тя внимание,
че ѝ вредят на красотата.
2176 Едва ли нейде е позната
от таз любов по-съвършена!
Макар душевно изтощена,
тъги, неволи изживяла,
2180 да страда иска тя и тялом
и власеница тясна слага,
за да я жули, да я стяга,
и не я сваля нощ и ден:
2184 безспирно носи я, освен
ако е с краля във кревата^[32],
и ще я снемела, когато
Тристан вест хубава ѝ прати.
2188 Душевени болки непознати
Изолда тайно изживява.
Веднъж пред свой познат признава
(той свирел на виела^[33] чудно),
2192 че без Тристан ѝ е тъй трудно,
и моли го да иде бърже

с любимия ѝ да се свърже
и да го поздрави от нея:

2196 Кажете му как тук живея,
на колко мъки се обричам
и колко много го обичам^[34].

2200 Тристан, когато научава
от пратеника какво става
с любимата му, към която
изпълнен е с любов, каквато
едва ли чувствал е друг мъж,
2204 в тъга потъва изведнъж
и мисли, че не ще си върне
пак радостта, дорде не зърне
онази груба власеница,
2208 която клетата кралица
ще снее чак едва когато
се види с него във палата.

Щом като свършва тази среща,
2212 Тристан за Каердин се сеца,
намира го и му предлага
за път за Лондон да се стяга,
та в приключения безчет
2216 да търсят двамата късмет.
С лица, с дебел пласт грим покрити
и със одежди на ермити^[35],
за да не бъдат разпознати,
2220 те се добират до палата,
дори успяват да говорят
с Изолда и с Бранжиен във двора.
В туй време се провежда празник
2224 и се организират разни
игри, турнири, развлечения.
Тристан със сръчност и умение
все пръв излиза при борбата,
2228 при скоковете и стрелбата;
той копието най-далеко
изпраца, сякаш то е леко

перце. И Каердин участва
2232 в игрите и все второ място
печели: храбро се сражава
и всички други побеждава.
Кариадо пред някой бил
2236 твърдял, че Каердин се скрил
от страх и мислел да избяга.
Последният, без да отлага,
в двубой жесток го умъртвява
2240 и със достойнство изпълнява
обета, даден пред Бранжиен.
За радост, тъкмо този ден
Тристан от пръв взор разпознат е
2244 от близък негов стар приятел...
Понеже виждал, че голяма
опасност дебне тези двама
герои (та нали в дуели
2248 те с мечовете си успели
на място двама да убият
и всички други да надвият),
той предоставя им два коня,
2252 най-хубавите в региона,
и ги съветва да заминат
да се укриват във чужбина.
Веднага тръгват те на път,
2256 а корнуелците вървят
след тях, но губят им следите,
щом те се скриват вдън горите.
Те по море, през дебри диви
2260 достигат до Бретан, щастливи,
че са успели във борбата
да отмъстят за клеветата.

Ще отбележа тук, сеньори,
2264 че настоящата история
е в много версии позната.
Аз лично в разказа си смятам

същественото да запазя.
2268 Изслушах разказвачи разни
за този епизод конкретно
и се налага да отметна,
че всеки нещо свое дава
2272 и хич не се съобразява
с разказаното от Брери^[36].
А той е познавач дори
в подробности на битието
2276 на графовете и кралете,
живели някога в Бретан.
В историята за Тристан
оспорил бих това, което
2280 се споменава за джуджето.
Аз вече чух от не един
да се твърди, че Каердин
уж бил в жена му страшно влюбен
2284 и затова той бил погубен;
че то на смърт Тристан ранило,
че той бил пил отровно биле^[37],
че уж принуден се видял
2288 наставника си Говернал^[38]
веднага в Англия да прати,
за да се срещне той в палата
с Изолда... Но с такъв развой
2292 Томас не е съгласен... Кой
от кралството се е съмнявал,
че Говернал е поощрявал
интимната им тайна връзка?
2296 Било би прекалено дръзко
да иде дето всички хора
познават го, да влезе в двора
на краля, който го презира,
2300 безброй недъзи му намира
и се стреми да го прогони.
Как на придворни и барони
той стоката си ще продава,

2304 когато всеки го познава:
тозчас ще бъде уличен
в лъжа. Не може, според мен,
Изолда той да отведе.

2308 И аз се питам откъде
го знаят. Лично аз държа
на своето и не греша:
щом разказа ми проследите,

2312 веднага ще се убедите.
Доволни, радостни, Тристан
и Каердин са пак в Бретан:
с приятели се забавляват

2316 и с рицари се състезават,
в турнирни схватки смело влизат
и първи винаги излизат.
А пък когато си почиват,

2320 и двамата в леса отиват
да разговарят до насита
със двете статуи, които
любимите им възплъщават.

2324 Щом тъжно през нощта им става,
тешат се те с това, което
им радва през деня сърцето.
Веднъж те яздели сами,

2328 след лов, а другите били
отминали напред и вече
се виждали съвсем далече.
И както двамата вървели

2332 през Бялото поле, видели
откъм морето рицар млад,
препускащ на чудесен ат,
въоръжен със щит от злато,

2336 с герб чуден, украсен богато,
и с копие със малък стяг.
Внушителен, красив и як,
към двамата той приближава.

2340 Тристан и Каердин решават

да го изчакат. Той с поклон
приветства ги от своя кон,
Тристан отвръща му учтиво
2344 и пита го къде отива,
какъв е и какво го кара
да язди като в надпревара.
— Сеньори, много съм припрян,
2348 защото трябва ми Тристан,
по прякор Влюбения. Кой
ще ми посочи где е той,
къде е неговият замък?
2352 Неволята ми е голяма,
на него само аз разчитам.
Тристан, озадачен, го пита:
— А как се казвате, сеньор?
2356 Ще ви помогнем, няма спор.
Щом той ви трябва, не ходете
далече и не си хабете
труда. Тристан, това съм аз.
2360 Какво да сторя днес за вас?
— Какъв голям късмет за мен! —
отвърща той обнадежден. —
Наричат ме Тристан Джуджето^[39],
2364 в Бретан живея, край морето,
Там имах замък и любима,
но днес тъжа неутешимо,
защото преди два дни тя
2368 ми бе отнета през нощта.
Отвлече я Естут Надменни^[40]:
той в Горди замък като пленник
държи я, за да си играе
2372 със нея, както си желае.
Така нещастен съм сега,
че вероятно от тъга
ще си умра. Какво да правя
2376 и как без нея ще се справя
на този свят, щом съм лишен

от най-безценното за мен.
Защо са ми живот и младост,
2380 щом за душата няма радост?
Какво остава ти да губиш,
щом вземат ти това, що любиш?
За да надмогна туй мъчение,
2384 сеньор Тристан, аз взех решение,
вас непременно да откроя.
Говорят, че сте най-добрият,
най-смелият, най-честен рицар
2388 и че от вашата десница
страхуват се мъжете в двора,
че най-добре от всички хора
разбрал сте що е любовта.
2392 На вас разчитам от скръбта
душата ми да облекчите;
аз моля да ме подкрепите
любимата си да издира
2396 и се заклевам, че подире
ще съм ви вечно задължен.
— Ако зависеше от мен,
приятелю, аз ще го сторя,
2400 ала нощта ще падне скоро.
Таз работа ще уредим,
но нека първо се наспим —
спокойно казва му Тристан.
2404 От безнадеждност обладан,
отвърща рицарят сърдито:
— Не ще да сте мъжът, чиито
достойнства някой би оспорил.
2408 Да беше тук, Тристан би сторил
каквото е необходимо,
та болката ми нетърпима
веднъж завинаги да спре,
2412 защото знае най-добре
любовна мъка как тежи
и нямаше да продължи

неволята ми безучастно.
2416 За мен е повече от ясно,
че от любов не сте болял.
Да бяхте любовта познал,
над мене бихте се смилил,
2420 защото който не е пил
от чашата на любовта,
не знае що е горестта.
Не сте обичал нивга... Ето
2424 защо не ви боли сърцето,
когато друг изпитва болка.
Да имахте представа колко
е тежко моето страдание,
2428 сега без капка колебание
бихте помогнали на мен.
Аз нямам изход друг освен
да питам за Тристан, защото
2432 той само може от теглото
да ме спаси. Сеньори, сбогом.
Изгубих я... Ах, колко много
аз страдам, Боже, в този свят,
2436 по-лош, по-черен и от ад.
Тристан Джуджето тъй е клет,
че другият Тристан, обзет
от жал за него, казва: — Спрете,
2440 недейте страда, не търсете
за помощ никой друг, защото,
сеньор, аз съм Тристан, когото
наричат Влюбения. Аз
2444 с готовност ще замина с вас.
Почакайте за миг да взема
доспехите си, меча, шлема...
Така, добре въоръжени,
2448 на път поемат те, решени
с Надменния да се разправят.
Към Горди замък се отправят
и след един предълъг път

2452 успяват да се озоват
в гората край самия замък.
По злост и наглост равен нямам
Надменния. Пак там живели
2456 шестимата му братя: смели
и дръзки рицари били те.
Двамина между тях, които
участие в турнири взели,
2460 по същото туй време щели
да се прибират. От засада
Тристановците ги нападат
и ги убиват. Щом вестта
2464 разнася се из крепостта,
останалите в Горди замък
нахвърлят се на нашите двама
Тристановци, но те отвързват
2468 със смелост, само тям присъща,
и ги убиват... Но в мелето,
за жалост, и Тристан Джуджето
от братята е умъртвен.
2472 А другият Тристан, ранен
с отровно копие, успява
да се съвземе и сразява
веднага своя нападател.
2476 Но въпреки че тъй сърцат е
Тристан, от болки той примира
и с мъка вкъщи се прибира.
Знахари, доктори избрани
2480 лекуват тежките му рани,
едни след други се редуват
край него нощем да будуват,
но ни един не се досеща,
2484 че може в раната зловеща
да има някаква отрова.
Макар отново и отново
лечебни корени да стриват,
2488 лекарства нови да добиват

и разни билки да варят,
не могат те да облекчат
влошеното му положение.
2492 Отровата, за съжаление,
прониква в неговото тяло
за кратко време и изцяло
сломява го. Той пребледнява,
2496 подува се, изнемощява
И става му пределно ясно,
че е животът му в опасност;
за жалост ни един човек
2500 не му предлага хубав лек.
Ако кралицата научи,
че с него може да се случи
най-лошото — той да умре —
2504 тя би могла, щом разбере
какво му е, и без знахар,
да дойде с нужния му цяр^[41].
Но той не е във състояние
2508 толкова дълго разстояние
да мине през морето сам.
Пък и страхува се, че там
ще срещне не един свой враг.
2512 Изолда всъщност няма как
на място да го излекува,
а напоследък му се струва,
че няма никакво спасение
2516 от непосилното мъчение:
от безпокойство се раздира,
от болка място не намира,
отровата така го мъчи,
2520 че непрекъснато се гърчи.
В тоз миг за Каердин се сеца
и иска лично с него среща,
защото вярва, че той само
2524 сега би споделил скръбта му.
Щом Каердин се появява,

Тристан пред всички настоява
сами да ги оставят тук,
2528 защото не желае друг
за разговора им да знае.
Жена му пита се каква е
целта им и изпитва страх
2532 да не се готви за монах.
Застава близо до стената,
където му стои главата,
да чуе за какво говорят.
2536 А на един от своите хора
заръчва всячески да бди
да не я някой проследи.
Тристан с усилие последно
2540 се вдига... Каердин е седнал
до него и в сълзи облени,
с лица съвсем опечалени
те своята съдба оплакват,
2544 защото вече ги очаква
трагичен край. Със състрадание
един към друг и в отчаяние
споделят своята тъга
2548 по туй, което досега
им е изпълвало сърцата.
Тристан пак с болка на душата
обръща се към Каердин:
2552 — Приятелю, аз съм самин
в една страна напълно чужда.
Изпаднал съм в ужасна нужда,
бедата ми е тъй голяма,
2556 а освен вас друг близък нямам.
Уверен съм, че ако бях
във моята страна, аз щях
да бъда бързо изцерен.
2560 Загазих, свършено е с мен
и затова съм разтревожен.
Освен Изолда друг не може

да ми помогне... Ала как
2564 да дойде тя до тука чак?
Не се съмнявам, драги мой,
че ако все пак има кой
да я предупреди навреме,
2568 тя сигурно ще се заеме
да ме спаси от туй тегло
и нищичко не би могло
да я възпре да го направи.
2572 Тя мен в беда не ще остави,
защото ме обича много.
Ранен съм тежко и не мога
да предприема нищо аз,
2576 затуй обръщам се към вас
във името на доблестта ви,
която, драги, чест ви прави,
на дружбата ни, за която
2580 залагахме си и душата,
на туй, което обещахте,
когато чрез Изолда бяхте
съдбовно свързан със Бранжиен...
2584 Спасете ме!... Заради мен
до кралския палат идете
и на Изолда доверете
молбата ми. А аз в замяна
2588 кълна се, ако жив остана,
да ви се посветя вовек,
защото никой друг човек
не би така милял за мен.
2592 Щом Каердин, опечален,
съзира на Тристан сълзите,
и щом изслушва му молбите,
дълбоко развълнуван, трогнат,
2596 прошепва му: — Ще ви помогна,
приятелю, недейте плака.
Готов съм зарад вас на всяка
опасност днес да се изложя,

2600 смъртта приел бих, ако може
да ви се облекчи теглото.
Повярвайте ми, че каквото
от мен зависи, ще го сторя,
2604 не мога да не отговоря
на вашата молба, та даже
рисковано да се окаже.
Ще тръгна още този час...
2608 Какво да ѝ предам от вас?
— Признателен съм ви... Вземете
тоз пръстен и си го сложете,
за да ви служи за нишан —
2612 обнадежден мълви Тристан. —
Предрешен влезте във палата,
така че хората да смятат,
че сте търговец на коприни.
2616 Щом покрай вас Изолда мине,
сторете тѣй, че тя да зърне
тоз пръстен. Тя ще ви отвърне
със поглед, че ви е познала
2620 и че по него е разбрала,
че носите ѝ вест от мен,
и с вас тя още този ден
ще иска в някой кът потаен
2624 да разговаря. Нека знае,
че непрекъснато по нея
аз се измъчвам и копнея,
че здравето си няма как
2628 без нея да възвърна пак.
Но ако ми се притече
на помощ тя и изрече
успокоителни за мен
2632 слова, ще бъда изцерен
от мъките и болестта.
Без нея чака ме смъртта,
а с нея чакам избавление
2636 от тежкото си положение.

Дано да си припомни тя
за радостите в любовта,
които с нея изживяхме!

2640 Как истински щастливи бяхме
и колко грижи тя положи
преди години, за да може
да излекува мойта рана

2644 така че белег не остана!
Дано си спомня тя все още
за тъжните ни дни и нощи
и за отварата, която

2648 изпихме двамата, когато
ни полюляваха вълните.
Тя всъщност ни отрови дните,
подложи ни на изпитания

2652 и ни обрече на страдания.
Кралицата ще се досети
как бяхме безутешно клети,
какви тегла, какви беди

2656 съм изтърпявал заради
безумната любовна страст,
така убийствена за нас,
че аз по чудо оживях:

2660 дотолкова съсипан бях.
Но мъките ни непрестанни
не накърниха любовта ни.
Злосторници един ли път,

2664 със цел да я унищожат,
довеждаха ни до раздяла!
Макар и разделени тялом,
запазихме си любовта.

2668 Кралицата ми обеща
при нашата последна среща,
че непрестанно ще се сеца
за клетвените ни слова,

2672 и този пръстен след това
в знак на любов тя подари ми.

И аз слова незабравими
изрекох ѝ като обет,
2676 че само нея занапред
ще любя: гдето и да ида,
каквато и жена да видя.
Не, аз не мога да обикна
2680 сестра ви, няма как да свикна
с това, че тя ми е съпруга,
след като мисля все за друга.
И затова аз с нея нощем
2684 не спя... Тя девствена е още.
И тъй, приятелю, вървете
и на кралицата кажете,
2688 че щом не ми помогне тя,
не струва нищо любовта,
в която кле ми се доскоро!
Ако тя нужното не стори
от явна смърт да ме избави,
2692 ако сега ме изостави
на произвола на съдбата,
то с основание ще смятам,
че всичко е лъжа било.
2696 Та за какво ли би могло
да служи любовта на мен,
ако в най-трудния момент
любимата ми не се трогне
2700 и не склони да ми помогне.
Е, хайде, драги!... Поздравете
Бранжиен от мен и ѝ кажете,
че скръб гърдите ми раздира,
2704 че съм обречен, че умирам,
не се ли Бог смили над мен.
Нека Изолда и Бранжиен
в последна сметка разберат,
2708 че вече свършва моят път.
Сега се бързо пригответе
и тръгвайте. Не се бавете,

да не ме сварите умрял.
2712 До шест недели бих желал
да бъдете отново тук.
Не доверявайте на друг
това, което с мен се случи.
2716 Не бива нищо да научи
за плановете ми сестра ви.
Изолда да ѝ се представи
като лечителка, призвана
2720 да излекува мойта рана.
На връщане, преди в морето
да влезете, си пригответе
и две платна. Ако със вас
2724 е и кралицата, тогаз
вдигнете бялото платно,
за да ме известите... Но
ако не ви тя придружава,
2728 развейте черното тогава^[42].
Е, хайде, Бог да ви помага!
Душата на Тристан се стяга,
въздиша тежко, плаче, стене...
2732 И Каердин опечален е:
с Тристан през плач се той сбогува,
защото трябва да отплува
при първия попътен вятър.
2736 Тъй корабът към необята
поема с вдигнати платна,
сече вълна подир вълна
и пори морските предели.
2740 А с Каердин са път поели
и няколко младежи знатни:
бижута сребърни и златни,
изящни платове, коприни,
2744 от Поату червено вино,
в Тур изработена посуда
те ще предлагат за заблуда
на знайни и незнайни хора,

2748 с които ще се срещат в двора.
Дордето са в морето още
минават двацет дни и ноци,
най-сетне Англия съзират
2752 и се до пристана добират.

Най-страховитата злина
е разгневената жена,
особено ако към вас
2756 изпитвала е силна страст.
Щом любовта е скоротечна,
тя сменя я с омраза вечна.
Жената със задръжки може
2760 да люби, но не дай си Боже
да те презре... В туй отношение
аз не изказвам свое мнение^[43].

Изолда, на Тристан жената,
2764 ухо опряла до стената
дочува всичко и изпада
в гняв адски... Значи за награда,
че тя го толкова обича,
2768 Тристан по друга се увлича.
На нея вече ѝ е ясно
защо мъжът ѝ безучастно
се е държал... Тя го ревнува,
2772 но засега ще се преструва,
като че ли не е в течение.
Ала с жестоко отмъщение
кълне се да му отговори,
2776 ако възможност се отвори.
Прикривайки си яростта,
прониква в стаята му тя,
държи се с него мило, нежно
2780 и ужким с обич безметежна
целува го и го притиска
до своята гръд, а ѝ се иска
в капка вода да го удави,

2784 възможност щом се предостави.
Уж от съчувствие пропита,
безспир за Каердин го пита
кога щял с доктор да се върне,
2788 та с грижи той да го обгърне,
а всъщност тя си мисли само
да отмъсти за подлостта му.
В туй време Каердин съзира
2792 брега — той вече се намира
в английските води, където
се влива Темза във морето.
И тъй като държи да слезе
2796 от кораба, преди да влезе
в пристанището, той решава
да хвърли котва и тогава
на лодка стоката да вземе
2800 и с хората си да поеме
към Лондон, след това да спре
под Моста, гдето най-добре
сергиите ще подреди.
2804 И в днешно време, и преди
град Лондон вредом е признат
за най-цветуц и най-богат:
със много здрави укрепления,
2808 със ключово разположение,
където щедростта, дългът,
честта високо се ценят
и всеки е щастлив, доволен,
2812 отдаден на живот охолен^[44].
Там е сърцето на страната,
дотоам пристигат по реката
от всевъзможните посоки
2816 търговците със своите стоки,
Отива Каердин при тях,
подрежда бързо свой тезгях
с вина, с бижута превъзходни
2820 и с тъкани красиви, модни...

Той взема топ изящен плат,
потир, изваян от гранат,
и щом крал Марк оттам минава,
2824 на него той ги подарява,
използва този случай сгоден
да сподели, че тук го води
желанието да спечели
2828 пари из кралските предели,
дорде се в Англия намира,
и моли Марк да гарантира,
че шамбелани, магистрати
2832 в затвора няма да го пратят,
че няма да си позволят
със нещо да го ощетят.
Крал Марк му казва да разчита
2836 на сигурната му защита
и Каердин със своята стока
поема бързо по посока
на двора, та спокойно там
2840 кралицата да срещне сам.
Той златна брошка ѝ дарява
и тя с възхита му признава,
че дар по-скъп не е видяла,
2844 дордето в двора е живяла.
В туй време снема той чевръсто
Тристановия златен пръстен
и редом с брошката го слага.
2848 Тя разпознава го веднага,
а Каердин все пак успява
да ѝ рече: — Каква направа,
кралице, колко е изящен!
2852 Ала внезапен страх обхваща
Изолда: мигом пребледнява
и тръпка ледена минава
през нея: със каква ли вест
2856 е Каердин пристигнал днес?
Ала със цел да заблудят

онез, които ги следят,
встрани от другите застават
2860 уж да го пита как продава
бижутата... Едва тогаз
той казва ѝ: — Дойдох при вас
с вест от Тристан. Той все така
2864 ви обожшава и сега,
цени ви както и преди.
Той непрекъснато твърди,
че и животът, и смъртта му
2868 от вас, от вас зависят само.
Със копие бе той ранен
и затова тук праща мен
с молба да му се притечете
2872 на помощ: нещо направете
та раната да изцерите,
и от смъртта да го спасите.
Уви, не се яви човек
2876 да му даде надежден лек,
способен да го изцери.
От ден на ден по-зле дори
се чувства той, линее, страда
2880 и в отчаяние изпада.
Единствено на помощта ви
разчита той и ме застави
да дойда в кралството и сам
2884 молбата му да ви предам:
във името на туй, което
ви е най-свидно на сърцето,
на тежката любовна драма,
2888 която изживяхте двама,
кralице, всичко направете
при него да се озовете.
Така сте му необходима,
2892 такава силна нужда има
от вас нещастният Тристан!
Заради вас той бе изгнан,

изгуби своето положение
2896 и кралското благоволение.
Спомнете си как сте се клели,
как тъжно сбогом сте си взели
в градината, как на раздяла
2900 с целувка нежна сте му дала
тоз пръстен. И с какъв обет!
Тристан се чувства толкоз клет,
че щом не му се притечете
2904 на помощ, сигурна бъдете,
че скоро ще умре... Това е
което днес от вас желае.
Той този пръстен ви дарява
2908 в знак, че на вас се уповава.
Не се бавете, отидете
при него и му помогнете.
С каква неизразима болка,
2912 с какво съчувствие и с колко
тревога го изслушва тя!
Голяма е опасността,
която над Тристан виси.
2916 Как би могла да го спаси,
щом смъртоносно е ранен?
Тя се обръща към Бранжиен
и с нея своя страх споделя:
2920 Тристан бил болен на постеля,
едва бил станал, за да прати
със тази тъжна вест в палата
приятеля си Каердин.
2924 За него имало един
единствен изход: лично тя
да го избави от смъртта.
Ала какво да предприеме,
2928 какво решение да вземе?
Съдбата на Тристан у тях
извиква плач, тревога, страх
и те от скръб и състрадание

2932 почти изпадат в отчаяние.
След като се поколебават,
накрая дамите решават
да тръгнат с Каердин на път,
2936 защото искат да спасят
приятеля си от смъртта.
Когато идва вечерта,
необходимото те вземат,
2940 и крадешком на път поемат,
дордето всички други в сън
са се унесли, и навън
през таен изход те излизат
2944 и на брега на Темза слизат.
Там лодка чака ги на кея,
кralицата се качва в нея,
гребат изпърво със веслата,
2948 но за късмет попътен вятър
задухва и платната вдигат.
Така до кораба те стигат
и щом се в него настаняват,
2952 той вдига котва и отплават
с благоприятни ветрове
покрай незнайни брегове;
ту към Висан, ту към Трепор,
2956 ту към Булон отправят взор,
покрай Нормандия минават
и малко се успокояват
с усещането си, че вече
2960 целта не е така далече.
Попътен вятър продължава
да духа и да ускорява
самотния презморски кораб
2964 и той все тъй водата пори.
Линее, гърчи се Тристан,
върху леглото прикован,
ужасни болки той изпитва,
2968 макар че лек след лек опитват

дано да бъде изцерен.
Ала Тристан е убеден,
че дойде ли Изолда тук,
2972 от нея (и от никой друг)
той ще получи утешение
и от бедата избавление.
У него още има вяра,
2976 че ако все пак жив го свари,
тя непременно ще успее
тревогите му да разсее,
и че ще бъде той спасен.
2980 Тристан изпраща всеки ден
свой близък на брега да види
дали тя с кораба не иде.
Дори предлага някой път
2984 леглото му да занесат
на пристана — да наблюдава
дали оттам не се задава
дългоочакваният кораб
2988 със бялото платно на борда.
Та без кралицата любима
какво значение ще имат
богатства, подвизи, имот?
2992 Тя е надежда за живот.
Но често пъти се завръща
обезверен, отчаян вкъщи.
Дали не липсва ѝ желание
2996 да спази своето обещание?
Той предпочита в този случай
от други хора да научи
това, а не да види сам,
3000 че идва корабът, но там,
уви, кралицата я няма.
Тъгата му е тъй голяма,
че и със своята жена
3004 за своята злочестина
говори: уж че се боял,

че Каердин не е успял
да срещне лекари способни.

3008 Но чуйте на какви злокобни
премеждия, на колко мъка
кralицата ще се натъкне.
Таз покъртителна история
3012 ще развълнува всички хора,
които любовта познават.
Когато суша се задава
и пътниците със надежда
3016 и радост към брега поглеждат,
от юг, на кораба насреща,
се вдига вятър и зловещо,
със силен тътен, страховито
3020 върху му тутакси налита.
Моряци всуе се морят
латната му да извъртят,
но ураганен дъжд и град
3024 възжета късат. Пълен ад:
като че ли от дълбините
загребва вятърът вълните,
морето цяло се чернее,
3028 а бурята безспир беснее...
Моряците са уморени,
латната свалят, примирени,
и си оставят съдбините
3032 на произвола на вълните.
Не би могъл и най-добрият
да устои на таз стихия.
Те лодка имали на борд,
3036 но щом видели близък порт,
оставили я сред водата...
Не свършва само с туй бедата:
безизходното състояние
3040 довежда ги до отчаяние.
Кralицата най-много страда:
„На мен ли, Господи, се пада

туй зло? Как искам да отида
3044 с любимия си да се видя!?
Дали гроб морският талаз
ми готви?... Да се срещна с вас,
Тристан, пък след това смъртта
3048 да ни разделя! Знам, вестта
за мойта смърт ще утежни
и без туй трудните ви дни,
че раната ще продължава
3052 все повече да се влошава.
За случилото се вината
е в този ненадеен вятър.
Да беше рекъл Бог, аз щях
3056 да съм при вас... Изпитвам страх
и мъка, че без мен едва ли
от смърт ви биха отървали.
Уви, и мойте дни са къси.
3060 Сърцето ми сега се къса
от ужас, че умра ли аз,
туй гибелно ще е за вас.
Но не смъртта ми ме тревожи,
3064 а мисълта, не дай си Боже,
че ако вие разберете,
не ще го, мили, понесете.
Така е силна любовта ни,
3068 че щом с мен нещо лошо стане,
и вас то тежко ще засегне;
ако пък злото вас налегне,
ще го усетя зле и аз —
3072 смъртта ми ще е смърт за вас.
Ако пък аз за гибелта ви
науча, туй ще означава,
че идва и за мен смъртта.
3076 Стопи се моята мечта
да си умрем от обща смърт
и в общ ковчег да ни сберат.
Но можем друго да направим:

3080 и двамата да се удавим,
голяма риба да ни глътне,
да хвърли мрежа някой пътник
и рибата да улови,
3084 а след като установи
кои сме ние и каква е
съдбата ни, да пожелае
в един гроб двамата да сложат^[45].
3088 Тристан, дали е туй възможно?
Ако към нас Бог милост има,
молбата ми е изпълнима.
Какво ще правите в морето,
3092 ако дотук се доберете?
Аз знам, че малко ми остава,
ала все пак ще се надявам
от никой да не се узнае,
3096 че сред морето моят край е,
та след това да няма кой
да ви го каже, мили мой.
Все тъй ще отминават дните
3100 и вие все ще се тешите,
че ще пристигна някой път.
Дай, Боже, да ви изцерят...
Тъй всеотдайно аз ви любя,
3104 че предпочитам да загубя
живота си, но с утешение,
че ви очаква избавление.
Ако след моята кончина
3108 опасността за вас отмине,
боя се много, че в забрава
аз ще изпадна, и тогава
навярно ще ви привлекат
3112 милувките на друга гръд.
Изолда Белоръката
ще ви разсее мъката
и ще ви огради с внимание...
3116 Навярно нямам основание

заради нея да ревнувам.
Но как без вас ще съществувам,
ако смъртта ви съкруши?

3120 Дано пък Господ да реши
с вас за добро да се сберем!...

Ако ли не, дано умрем
и двамата в едно легло^[46]

3124 и от едно и също зло.“

Пет дена вече във морето
вилнее буря, след което
се връща хубавото време.

3128 Пак корабът бърз курс поема
и Каердин пръв забелязва,
че вече се Бретан показва.

3132 Пак всички се развеселяват
и бялото платно развяват,

за да се види от далече,
защото е настъпил вече
четиридесетият ден —

3136 последният, определен,
преди да тръгнат, от Тристан.

От вятъра необуздан
не се усеща полъх даже;

3140 но пагубно ще се окаже
безветрието: няма как
да стигне корабът до бряг.

3144 Съвсем спокойна е водата,
от никакъв ветрец платната
не трепват, пък и лодка нямат.

Тревогата е пак голяма:
съвсем наблизко е брегът,

3148 но как ли да се доближат?

Вълнички леки ги люлеят
и въпреки че виждат кея,
да стъпят там е немислимо.

3152 Пак отчаяние обзима
Изолда: до брега желан,

където чака я Тристан,
не може да се добере...
3156 От безпокойство ще умре.
 А от брега все тъй се вглеждат
в безкрайното море с надежда
да видят бялото платно
3160 на приближаващ кораб, но
все още той не се съзира.
От болки и от скръб премира
Тристан: въздиша, плаче, стене...
3164 И той безкрайно притеснен е,
че корабът не се задава.
Но в този миг се появява
жена му... Още от вратата,
3168 с ужасна хитрина в главата,
тя казва му: — Любими, ето,
че идва кораб по морето.
Макар че е в далечината,
3172 аз лесно разпознах платната:
пристига Каердин. Дай, Боже,
той с нещо този път да може
да те спаси от болестта!
3176 Тристан, едва дочул вестта,
със трепет пита я веднага:
— Наистина ли той е, драга?
Какво му е на цвят платното?
3180 — Съвсем съм сигурна, защото
то отдалече се чернее
и много слабо се люлее,
защото вятърът е лек.
3184 Навярно никой друг човек
не се е чувствал тъй злочест,
както Тристан при тази вест.
Той се обръща към стената
3188 и с болка пареща в душата
си казва: — Да ви пази Бог,
Изолда! Удар по-жесток

не зная. Аз съм поразен.
3192 Дано ви стане жал за мен,
когато няма да ме има.
Умирам зарад вас, любима.
Ако все пак ме съжалите,
3196 душата ми ще утешите.
Той още три пъти повтаря
„любима“, немощен притваря
очи и Богу дух предава.
3200 И замъкът се потопява
в безкрайни писъци, в ридания.
И близките, със състрадание,
от болничния му креват
3204 го слагат на копринен плат,
и припокриват със саван
непрежалимия Тристан.
В морето вятър духва пак
3208 и корабът достига бряг.
Изолда слиза на земята,
плач скръбен стряска ѝ душата,
камбанен звън брега оглася
3212 и тягостната вест разнася.
Изолда иска да узнае
от минавачите каква е
причината за тез ридания,
3216 за траурния звън камбанен.
Един старик ѝ отговаря:
„Госпожо, мъка ни изгаря,
че вече между нас го няма
3220 Тристан. Скръбта ни е голяма!
Той беше щедър, отзивчив,
смел, благороден, милостив,
той бе ни стожер срещу злото.
3224 Горкият си умрял в леглото
от раните си. Колко жалко!“
Изолда чува и без малко
свят да загуби... Без да може

3228 дори мантото да си сложи,
към замъка се устремява.
В Бретан красавица такава
все още не били видели...
3232 Коя ли е и откъде ли
дошла е тази хубавица?
Пристъпя скръбната кралица
и, вайкайки се все по-явно,
3236 на изток се извива бавно
за своя мил да се помоли:
— Ах, мили мой Тристан, защо ли
ми е живот опустошен?
3240 Умряхте от любов по мен,
а аз от скръб по вас умирам,
защото мъртъв ви намирам.
Притиска се до него тя
3244 и тъй прегръща ги смъртта.

ПО-ДЪЛГАТА ВЕРСИЯ ЗА КРАЯ НА РОМАНА ^[47] *^[48]

— Ах, мили мой Тристан, защо ли
ми е живот опустошен?
3240 Умряхте от любов по мен,
а аз от скръб по вас умирам,
защото мъртъв ви намирам.
Уви, на време аз не смогнах
3244 да дойда, за да ви помогна,
и ни утеха, ни покой
не ще намеря, мили мой...
Дойде на щастието краят.
3248 Ех, да не бе излязла тая
проклета буря, щях да стигна
навреме, щях да ви привдигна,
да ви прегръщам и целувам
3252 и с думи да ви излекувам.
Щях да ви спомня радостта,

насладите и горестта,
с които чувството любовно
3256 обвърза двама ни съдбовно.
Не смогнах да ви изцера...
Тогава нека с вас умра:
за мен ще бъде най-добре
3260 смъртта навек да ни сбере.
След като приживе ви бях
тъй вярна, сторила бих грях,
ако ви, мили, надживея.
3264 Тристан, как искам да се слеят
телата ни във вечността.
До него ляга после тя,
притиска го до своята гръд
3268 и нежно, за последен път,
целува го ту по страните,
ту по устата и очите...
И после Богу дух предава.
3272 Изолда вярна му остава,
без да се плаши от смъртта,
за да пребъде любовта^[49]

Така приключва, мили хора,
3276 таз покъртителна история...
Томас на вас я посвещава
и с разказа си поздравява
онез, които се обичат
3280 и своите души обричат
на тегоби и изпитания,
и на безименни страдания:
и похотливци, и ревнивци,
3284 и нечестивци, и свенливци,
които някой ден решат
тез стихове да прочетат.
Представих ви я, както можех,
3288 и само истината вложих,
тъй както бях ви обещал.

Бях предварително събрал
поеми, разкази предания;
3292 със много труд и със старание
поукрасих я, както знам,
така че влюбените там
да се познаят и да могат
3296 при всяка болка и тревога,
от любовта им породени,
3298 да се почувстват утешени.

[1] Този фрагмент бе открит през 1992 г. Той хвърля светлина върху два ключови момента от легендата: сцената с пиенето погрешка от любовното биле и страстта, която завладява едновременно Тристан и Изолда; първата брачна нощ на младоженците Марк и Изолда, когато Изолда праща на свое място Бранжиен в брачното легло, за да прикрие загубената си девственост. ↑

[2] В предходните 38 стиха от „Карлайлския фрагмент“ на версията на Тома са запазени само отделни думи, които не позволяват да бъде направен достатъчно смислен превод. — Б.пр. ↑

[3] **Ст. 46:** Монологът на Изолда повтаря натрапчиво три ключови думи — море, любов, горчилка. С присъщата си реторическа виртуозност Томас ги изразява посредством три омоними: *la mer* (морето), *l'amor* (любовта) и *l'amor* (горчилка). Едно-единствено означаващо [ламер] препраща към три различни означаеми (море, любов, горчилка), между които фабулата изгражда причинно-следствена връзка: от плаването в море героите ожадняват, пият от любовното питие и изпитват страстно влечение един към друг, в което вече долавят бъдещите си страдания. ↑

[4] Заглавията на фрагментите от романа на Томас са поставени от издателите за улеснение на читателя. Този фрагмент се съхранява в Кеймбриджки ръкопис. Основни тематични ядра в него са срещата на влюбените, разкриването им от джуджето и Марк, принудителната им раздяла. На сбогуване Изолда дава на Тристан пръстен в знак на вярност. Този пръстен ще играе важна роля още три пъти в следващи епизоди от творбата на Томас. ↑

[5] Епизодът се съдържа в ръкопис Снийд-1 (по името на първия му притежател) и се съхранява днес в Оксфорд. Между него и предишния епизод („Срещата в градината“) следва да положим няколко други части, за които съдим от творбите на Брат Робер и на Готфрид Страсбургски. След сбогуването си с Изолда Тристан отива в Нормандия, после в Германия на служба при императора, а според Брат Робер пребивава и в Испания — все като наемен рицар. След това се установява в Малка Британия (континентална Бретан) и постъпва на служба в двора на местния херцог. Сприятелява се със сина му Каердин и проявява интерес към дъщерята на херцога — Изолда Белоръката. ↑

[6] **Ст. 400:** Дългият монолог разкрива мъчителното раздвоение на Тристан. Продължителната раздяла с любимата предизвиква у него непознато до сега чувство на ревност. С имагинерния си характер и мощното си психическо въздействие ревността подтиква Тристан да приписва на Изолда противоречиво поведение — от страдание по далечния любим до конформистко щастие със законния съпруг. Най-мъчителното в ревността е неведението: Тристан не знае всъщност нищо за истинското състояние на Изолда. Така стига до решението да се ожени. Подобно решение може да се тълкува по-задълбочено в светлината на теорията на Рене Жирар за миметичното желание (Вж. книгата му *Романтическа лъжа и романна истина*). Тази стъпка Тристан предприема, за да се постави на мястото на своята любима: да живее в брак с нелюбимо същество (ст. 373–383). ↑

[7] **Ст. 401:** Става дума за Изолда Белоръката, дъщерята на Бретанския херцог. ↑

[8] **Ст. 408:** В Изолда Белоръката Тристан вижда сам онова, с което девойката му напомня за любимата — името и физическата ѝ красота. ↑

[9] **Ст. 510:** От стих 439 до този момент Томас се впуска в морализаторски разсъждения за човешкото непостоянство. За разлика от предишния монолог, описващ героя отвътре, тук подстъпът на автора към своя герой е външен. Така Тристан просто илюстрира един общочовешки недостатък — непостоянството. Докато Берул, както казах, нескрито симпатизира на влюбените, гледната точка на Томас е дистанцирана и не допуска разказвачът да се вживява в съдбата на своите герои (ст. 499). От друга страна, Томас се опитва да надникне и

във вътрешния свят на Тристан (нещо, което не наблюдаваме при Берул) и така се явява един от първите представители на психологическия роман във Франция. Но неговият психологизъм е плод по-скоро на стремеж към аналитичност, отколкото на емпатия и съчувствие на героите. ↑

[10] Ст. 521: Раздвоението на Тристан между двете Изолди стои в основата на неговите душевни страдания. Преди (в частта, достигнала до нас от романа на Берул) приключението и предприемчивостта на героя са успявали да превъзмогнат всички външни препятствия. Сега препятствието е вътре в него. Занапред той ще има участ на трагически герой. ↑

[11] Ст. 793: Томас изгражда монолога на Тристан от стих 605 насам по схемата „за“ и „против“, характерна и за схоластиката, и за тогавашното обучение по реторика. Тъй че психологическите анализи тук са по същество набор от реторически похвати. Въпрос на исторически детерминизъм — никой автор от онова време не може да отхвърли реторическите канони и да описва в самобитен стил човешката душевност. ↑

[12] Ст. 870: Става дума за племенника на Надменния. В *Роман за Брут* Артур убива в двубой великана Ритон. С победата си над Надменния Тристан повтаря подвига на легендарния крал, тоест изравнява се с него. ↑

[13] Ст. 879: Колекционирането на бради на владетели като бойни трофеи е стара традиция, позната у редица народи (например у древните скити). Отрязването на кралската брада е символичен жест на поставяне на суверена в подчинение на победителя. Съществува старо поверие (вж. историята на Самсон и Далила — *Съдии израилеви*, гл. 16), че мъжката сила е вложена в косата и в брадата. Мотивът се среща и в други средновековни романи. ↑

[14] Ст. 965: Не е известен източникът на въпросната мъдрост. Подобно позоваване на авторитети е реторически похват, зад който разказвачите прикриват собствените си находки. ↑

[15] Ст. 971: И тук Томас вмъква нравоучителен елемент, който запазва смисловата си самостоятелност и стои като изкуствено пришит към фабулата. ↑

[16] Ст. 995: Разказът за съпруга рогоносец, който за отмъщение на жена си ѝ поднася за вечеря сърцето на нейния любим, бележи

кулминацията в романа за кастелана на Куси и дамата от Файел (нач. на XIII век). Този типично куртоазен мотив получава пародийна трактовка в анонимната куртоазна новела „Иньоре“ (XIII век). Рицарят Иньоре, предтеча на Дон Жуан, обича едновременно 12 дами. Научавайки за това, техните съпрузи го скопяват и поднасят на жените си за вечеря фалоса на Иньоре. Мотивът за изяденото сърце е залегнал и в сюжета на една от новелите на Бокачовия *Декамерон* (ден 4, новела 9). ↑

[17] Ст. 1094: Кариадо е претендент за сърцето на Изолда, докато Марк като неин законен съпруг го владее по право. В този смисъл Кариадо е за Изолда Русокосата това, което е за Тристан Изолда Белоръката. Разбира се, зад тази симетрия следва да се отчитат и съществените различия между двата персонажа. ↑

[18] Фрагменти от тези два епизода са запазени в ръкописа от Торино. Първият епизод — „Залата със статуите“ е особено показателен за душевното състояние на Тристан. За съжаление по-голямата част от епизода липсва. За него можем да съдим само по романа на Брат Робер *Сага за Тристан и Изолда*, който го описва цялостно. Затова предлагам кратко резюме по Брат Робер.

Земите на великана Молдагог граничат с тези на Бретанския херцог, тъста на Тристан. Великанът и херцогът живеят в мир при условие, че никой не престъпва границата между двете владения — буйна река без брод. Тристан обаче се изкушава да проникне в гъстата гора на великана, предизвиква го на двубой, отсича единия му крак, но го оставя жив. В замяна Молдагог става васал на Тристан и му предоставя всичките си богатства. Благодарение на тях Тристан предприема мащабно строителство. В края на гората, на морския бряг, има сводеста скала, изваяна отвътре с уникални орнаменти. Там се влиза откъм морето и то само при отлив. Характеристиките на мястото са типични за описанията на келтското отвъдно: река без брод, преминаването през която крие смъртна опасност; гъста гора, граничеща с морето; сводеста скала, която в зависимост от прилива и отлива се оказва под или над морското равнище. Именно в този Друг свят Тристан ще си устрои кът само в който ще намира хармония със себе си — зала със статуи, изобразяващи Изолда Русокосата, разплаканото джудже, простряно в краката на кралицата, кучето, Бранжиен, поднасяща на Изолда любовното питие; лъв, който с

опашката си удря Мериадок, наклеветил Тристан пред Марк. Занапред Тристан ще прекарва дните си тук, сред изображенията и фигурите, които облива с нежни думи или упреци, или пък на които иска да отмъсти. В имагинерния музей на собственото си минало героят намира отрада, каквато в реалния си живот с Изолда Белоръката не може да изпита. Фрагментът от разказа на Томас представя именно откъс от разговорите на Тристан с немите статуи. ↑

[19] Ст. 1112: Болезненото въображение на раздирания от ревност герой „ражда“ съперници: след Марк от епизода „Женитбата“ тук на преден план излиза Кариадо. ↑

[20] Ст. 1159: Неудовлетвореното любовно желание поражда химери. Фройд нарича това състояние *фантазия*. При него субектът изтласква навътре, тоест потиска чувството си за реалност и на негово място привиква във въображението си сцени, на които той е режисьор-постановчик, главно действащо лице и единствен зрител. ↑

[21] Ст. 1248: От стих 1170 насам Томас прави своеобразна рекапитулация на чувствата на четиримата протагонисти. Всеки от тях страда посвоему: Марк и Изолда Белоръката — от непълноценната връзка с брачния партньор, Тристан и Изолда Русокосата — заради отдалечеността на любимото същество. След тази равносметка Томас изказва и личното си мнение: въздържа се да съди своите герои, защото не е изпитал това, което са изживели те. Докато Берул се вживява в съдбата на влюбените, без да обяснява на читателя своите пристрастия, Томас прокарва граница между себе си и своите герои именно поради липсата на общ житейски опит между тях. Истината, към която се стреми Томас, цели да представи обективно, непредубедено действията и чувствата на героите. Той оставя на читателя сам да вникне в разказа, изхождайки от собствения си опит. Неслучайно в края на романа Томас се обръща специално към влюбените (ст. 3279). Очевидно в неговите очи те са идеалната публика за историята на Тристан и Изолда. Така в подходите на Берул и на Томас долавяме две основни тенденции в начина, по който романът конструира света — съпреживяване и дистанцирана репрезентация. ↑

[22] Ст. 1346: В основата на този епизод е залегнал келтският разказ за Диармайд и Грайне. Диармайд, племенник на крал Фин, е „отвлечен“ от кралската жена Грайне в гората, но се въздържа от

плътска връзка с нея до деня, в който водата опръсква бедрата на кралицата и тя с ирония отбелязва, че до там мъжка ръка още не е достигала. ↑

[23] След случката с „дръзката вода“ Каердин разбира, че Тристан не консумира брака със сестра му Изолда Белоръката. Семейната чест е накърнена и сърдечното му приятелство към Тристан отстъпва място на мълчаливо неодобрение и нескрита враждебност. Според *Сагата* на Брат Робер Тристан предизвиква обяснение с най-добрия си приятел. Когато разбира причината за промяната в чувствата на Каердин, разкрива пред него, че обича друга жена — по-красива и по-знатна от сестра му. Каердин не вярва на тези думи: сестра си той поставя над всички други жени. Така Тристан решава да покаже на Каердин Залата със статуите. Виждайки изображението на кралицата, той е принуден да признае, че не е виждал по-красива жена от нея. Нещо повече, пламва от желание да обича втората по ранг след кралицата. Тогава Тристан го завежда пред статуята на Бранжиен. Ефектът върху Каердин от красотата на гувернантката надхвърля очакванията и на Тристан, и на Каердин. Двамата приятели решават да отидат в Англия и да видят на живо своите дами. Доближават се под прикритие до двора на Марк, когато научават, че отгук ще мине кралският кортеж. Така наблюдават и свитата на Изолда, описана в откъса от Томас. ↑

[24] Между края на предишния епизод и началото на този се е случило следното: срещата на Каердин с Бранжиен поставя началото на тяхната любовна връзка; присъствието на Тристан и Каердин в кралския двор е разкрито и двамата са принудени да бягат; Кариадо пуска слух, че Каердин бяга от Бранжиен, след като я е прелъстил, и че отказал малодушно да премери силите си с него; Бранжиен е силно разгневена, защото се чувства изиграна от Каердин. ↑

[25] **Ст. 1442:** След като Бранжиен е трябвало да мине за Изолда в първата брачна нощ, кралицата се опасява компаньонката ѝ да не разкрие измамата. Затова нарежда на свои хора да я отведат в гората и да я убият. Състрадателните мъже пощадяват Бранжиен, а междувремево Изолда се разкайва за първоначалното си намерение. Накрая двете се помиряват. ↑

[26] **Ст. 1478:** Безскрупулна сводница от едноименното фаблио, за чиято популярност съдим и по факта, че името на героинята вече е

станало нарицателно. ↑

[27] Ст. 1773: Читателят не знае какво е намислила Бранжиен. Очакването тя да zlepостави пред Марк своята господарка не се оправдава. Ще станем свидетели на рязък обрат, който подхожда повече на комичните театрални жанрове. Но те още не са се обособили като самостоятелни художествени форми. Комичните елементи в сериозните жанрове показват, че бъдещите моралите, соти и фарс вече са в зародиш. ↑

[28] Ст. 1935: За втори път Тристан се дегизира като прокажен. Мотивът за проказата присъства и в епизода с Ивен и стоте прокажени, на които Марк предава Изолда, вместо да я изгори на кладата (вж. Берул). Проказата символизира преди всичко маргиналност, изключване от обществото. Като маска на Тристан тя е, от една страна, последица от любовта му с Изолда (вж. диалога между Марк и Тристан в романа на Берул, ст. 3746–3777); от друга, тя символизира промяната, настъпила у Тристан до неузнаваемост, откакто живее под властта на всесилното любовно чувство. За разлика от Тристан Ивен и стоте прокажени олицетворяват не любовта, а болезнената похотливост. ↑

[29] Ст. 1981: Докато в „Лудостта на Тристан“ Изолда не разпознава своя любим, защото не може да прогледне зад променената му външност, тук кралицата веднага забелязва хармонията на тялото, с която се отличава Тристан. Различните автори внушават по различен начин идеята за единомислието между влюбените. ↑

[30] Ст. 2066: Изпадналият Тристан, приютил се под стълбището, напомня за един от популярните светци по това време, свети Алекси, който живял 17 години като беден странник в собствения си дом в Рим. ↑

[31] Ст. 2153: За пръв път Томас споменава за племенник на Тристан. В други романи (Айлхарт, *Роман за Тристан* в проза от XIII век) се говори за племенник, който дава идея на Тристан да отиде в двора на Марк под външността на луд. Що се отнася до текста на Томас, някои медиевисти разчитат думата *pevi* като „племенник“, други — като „кораб“. Втората хипотеза ми се струва по-правдоподобна. ↑

[32] Ст. 2185: Власеницата не обрича Изолда нито на вечни страдания, нито на пълно въздържание. Когато спи с Марк, тя я сваля. В този смисъл може да се каже, че власеницата подчертава

изначалното раздвоение на Изолда между съпруга и любимия, между задължението и желанието. Ако тълкуваме власеницата като проява на мазохизъм, не бива да забравяме, че самобичуването е обратната страна на плътската наслада. ↑

[33] Ст. 2191: Виела — средновековен струнен инструмент с лък. Прилича на гъдулката и на днешната виола. ↑

[34] Ст. 2198: Фактът, че Изолда праща новини до Тристан по музикант подсказва за желанието ѝ посланието до любимия да приеме поетична форма. В новелата-ле „орловите нокти“ Тристан съчинява песен, която да напомня за щастливата му среща с любимата. И в двата случая поезията е част от любовното общуване и като бъдещи действия, и като спомен за преживяното. ↑

[35] Ст. 2218: След външността на прокажен, на луд, на непознат рицар (Черния рицар), това е четвъртата маска, която Тристан надява в името на своята любов. Като прибавим към тези дегизирания и двете пътувания на героя до Ирландия, където се представя под друга самоличност — съответно като музикант и като търговец — става видно, че той не би могъл да изпълнява нито мисията си в двора на Марк, нито хем да запази социалния си статус, хем да поддържа връзката си с Изолда, без да носи някаква маска. Маската е съществена част от битието му на персонаж. Тя напомня за основното значение на латинската дума *persona* — „маска на актьор“, „роля в театъра“. ↑

[36] Ст. 2273: Докато Берул се позовава на писмен източник (ст. 1267–1273 и ст. 1792–1793), Томас изтъква истинността на своята версия с разказа на Брери. Брери, споменаван също като Блехери, е вероятно странстващ жонгльор. Предполага се, че е разказвал историята за Тристан и Изолда в двора на графовете на Поатие Гийом IX (първият трубадур, ум. в 1126 г.) или Гийом X (1126–1137). Тази хипотеза води логично до презумпцията за съществуването на провансалски разкази за Тристан и Изолда, предхождащи френските. ↑

[37] Ст. 2286: Тази случка не се потвърждава от никой от достигналите до нас варианти. Както се вижда след малко, Томас описва срещата на Тристан с рицаря Тристан Джуджето по съвсем различен начин. ↑

[38] Ст. 2288: Според Томас смъртно раненият Тристан праща в Англия не Говернал, когото всички познават в кралския двор, а

Каердин. Всяко различие спрямо предходните разкази се легитимира с претенции за правдоподобие. ↑

[39] Ст. 2363: Въпросният Тристан с прозвище Джуджето видимо не е джудже (вж. ст. 2338). Прозвището би могло да се тълкува като неспособност да се справи сам с похитителите на своята любима. В други романи (Айлхарт, Брат Робер) косвеният виновник за фаталното раняване на Тристан с отровно оръжие е друг персонаж. ↑

[40] Ст. 2369: Името Естут на старофренски означава „невъздържан“, „силен“. Враговете на Тристан обикновено олицетворяват съчетание на надменност и физическа сила (например Морхолт; великана, племенник на Надменния, който колекционира кралски бради, Урган Космати и др.). ↑

[41] Ст. 2506: Всеки път, когато Тристан бива ранен с отровно оръжие (копието на Морхолт, езика на дракона, копието на един от братята на Естут Надменни) и е на прага на смъртта, спасението може да дойде единствено от Изолда. Символиката на този повтарящ се мотив е ясна: отровната рана изважда героя от обичайната му автономност, поставя го в зависимост от любимото същество. От своя страна, като спасява Тристан, Изолда се утвърждава като негов най-важен жизнен принцип. Наслагването на двата символични реда — на болестта и изцелението, на любовното желание и неговото уталожване — се среща често в любовната лирика от Овидий насам. Новият жанр — романът — възприема този мотив. В контекста на преめждията на Тристан и Изолда отровната рана и любовното билие образуват сдвоен символ, както ясно се вижда и от думите на Тристан (ст. 2641–2652). ↑

[42] Ст. 2728: Мотивът за бялото платно на кораба е използван от Плутарх в животописа му на гръцкия герой Тезей. На връщане в родната Атика героят забравил да вдигне бялото платно в знак, че е жив и здрав. Баща му Егей разпознал приближаващия се кораб и като видял, че е без бяло платно, от отчаяние се хвърлил от морската скала. ↑

[43] Ст. 2762: И тук Томас запазва обичайната си дистанция и се въздържа да изказва лично мнение. Задоволява се с общоприетите твърдения за любовта, прерастваща в омраза. ↑

[44] Ст. 2812: Томас въвежда значителна промяна в мястото на действието: дворът на Марк вече не е в Корнуел (Лансиен или Тинтагел), а в Лондон. От местен крал на Корнуел Марк е станал крал

на Англия. Зад тази „промоция“ на Марк се долавя стремежът на Томас да възхвалява кралския двор в Лондон на Хенри II Плантагенет, където по всяка вероятност писателят е пребивавал. ↑

[45] Ст. 3087: В отчаянието си Изолда мечтае да бъде погълната от риба, която после да глътне и Тристан, тъй че двамата да останат завинаги заедно в морската бездна. Думите ѝ са симетрични на казаното от Тристан/Тантрис в «Людостта на Тристан» за морските родители на героя. Като символ морето разделя и в същото време свързва влюбените. Предисторията на тяхната любов отрежда важно място на двете пътувания по море на Тристан от Корнуел до Ирландия. Морето е също мястото на фаталната сцена с любовния еликсир, който свързва до живот двамата герои. Във финалния епизод Томас го представя като възможно място за единението в смъртта. ↑

[46] Ст. 3123: Мотивът за смъртта, която събира завинаги влюбените, звучи все по-отчетливо и се проектира в конкретни образи — рибата, гроба, леглото. ↑

[48] Откъсът съдържа разширен вариант на предсмъртната жалба на Изолда. Достигнал е до нас съхранен в третия Страсбургски ръкопис. ↑

[48] Повтарянето на стихове 3240–3244 между кратката и по-дългата версия за края на романа е решение на френския издател, което ние възпроизвеждаме. — Б.пр. ↑

[49] Ст. 3274: Четири творби (на Айлхарт Обергски, на Улрих от Тюрхайм и на Хайнрих от Фрайберг — продължители на романа на Готфрид Страсбургски както и *Sagata* на Брат Робер) съдържат поетичен епилог, изграден около мотива за сплетените дървета. В различните му варианти откриваме и константи и променящи се елементи.

В романа на Айлхарт влюбените са положени в един и същи гроб. Марк излиза тук на преден план: след погребението той заръчва от страната на Изолда да засадят розов храст, а от страната на Тристан — лоза. Двете растения израстват и се преплитат така че никой не може да ги отдели. Айлхарт обяснява тяхното сплитане със силата на любовния еликсир, който продължава да действа.

Улрих от Тюрхайм продължава романа на Готфрид, който е без край, но черпи материал главно от Айлхарт. Това обяснява защо той по принцип се придържа към епилога по Айлхарт. Все пак Улрих въвежда

и някои промени: тук лозата е на страната на Изолда, а розата — на страната на Тристан. Двата храста са засадени преди погребението на влюбените. Марк основава манастир, а около гроба на влюбените построява храм — бъдещо място за поклонение.

Хайнрих от Фрайберг, който пише към 1270 г. своето продължение на романа на Готфрид Страсбургски, следва примера на Улрих и заимства от него основните елементи от епилога: Марк ръководи лично погребението на влюбените; Марк се оттегля от властта и става отшелник; Тристан и Изолда са положени в отделни гробове, от които израстват съответно розата и лозата. Заслужава да се отбележи едно смело, макар и съмнително в естетическо отношение, нововъведение: корените на лозата и на розата засядат в сърцето на всеки от влюбените, растат мощно под влияние на еликсира и преплитат здраво своите клонове. Тук растителният свят се явява не просто продължение на антропологическия, а втора фаза на един и същ органически процес. Този нов елемент показва как опитът да се даде рационално обяснение на един символ разрушава неговото поетично въздействие.

В *Сага за Тристан и Изолда* от Брат Робер Изолда Белоръката изисква двата гроба да бъдат достатъчно отдалечени един от друг. Затова ги разполага от двете страни на черквата. След време обаче от всеки гроб израства по един висок дъб, клоните на който се преплитат с клоните на другия високо над покрива на храма.

Мотивът за преплетените дървета като поетично продължение на рано секнал живот на две влюбени сърца е широко разпространен в редица фолклорни традиции. В българската народна песен той се среща в т.нар. песни за „превращения“ („Мома се превръща в дърво“, „Превращения на преследвани деца“, „Превращения на преследвани влюбени“ и др.). Негова художествена обработка откриваме в баладата на Цани Гинчев „Две тополи“ (1872) и в баладата на Петко Р. Славейков „Милена“ (1875).

Немскоезичните романи за Тристан и Изолда осъществяват на свой ред прехода на този мотив от фолклора в литературата. В своя *Трактат по история на религиите* Мирча Елиаде обръща внимание на мистичните връзки между хора и дървета, напоени от кръвта на някой бог или герой, убити с коварство. Наблюдението си Елиаде формулира като универсална ситуация, разкриваща как поетичното въображение

на хора от различни области по света и от различни епохи проправя връзки между отделните редове на животинския и на растителния свят, за да даде израз и потърси компенсация за неочаквани човешки драми: „Човешки живот, прекъснат насилствено, намира продължение в растение, което от своя страна, ако бъде отрязано или изгорено, дава живот на някакво животно или друго растение, което накрая възвръща човешката си форма. Можем да обобщим теоретичната постановка на подобни легенди: човешкият живот трябва да бъде изживян напълно, за да изчерпи възможностите си за съзидание и изява; секне ли той внезапно от насилствена смърт, ще потърси свое продължение под друга форма: растение, плод, цвете“ (M. Eliade, *Traité d'histoire des religions*, Paris, Payot, 1949, p. 303 — преводът е мой, С.А.). Цикличното мислене, присъщо на т.нар. примитивно религиозно съзнание, прониква и в младата литература за Тристан и Изолда. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.